IOANNIS SALOMONIS SEMLERI

S. S. THEOL. DOCTORIS ET PROF. PVBL. ORDINARII,

SEMINARII THEOLOGICI DIRECTORIS,

REGIORVM ET HALBERSTADIENSIVM ALVMNORVM EPHORI,

COMMENTATIO DE DAEMONIACIS QVORVM IN N. T. FIT MENTIO.

EDITIO AVCTIOR.

HALAE MAGDEBVRGICAE

IMPENSIS IOANNIS CHRISTIANI HENDELII,

MDCCLXVIIII.

§. I.

Quo fuit olim minus inusitatum & peregrinum, de *Daemoniacis*, inter Iudaeos & exteros, multa fere quotidie narrari, quippe quibus historiis & portentis fere adsuetus ille tum orbis fuisse videri possit (1): eo hodie plus dissidiorum opinionumque exortum est, hoc praesertim nostro seculo,

(1) Quod legentibus Euangelia cunctis statim patet, tot & tam multos exstitisse δαιμονιζομενȣς, seu daemoniacos isto tempore, nec quemquam Iudaeorum ideo obstupuisse, aut rei raritate, commotum fuisse, vt solet fieri, si quid accidit noui, etiam alii scriptores nostro tempore obseruarunt IOSEPHI MEDI verba iam exscripsit auctor libelli, *an Enquiry into the meaning of Demoniacks in the new testament*, litteris T. P. A. P. O. A. B. I. T. C. O. S. insignitus, quorum hic latine argumentum repetam, miratum se esse, quomodo istorum Daemoniacorum in illo populo tantus fuerit numerus, qui dei

 popu-

feculo, & breui ante tempore (2); cum bene multi fcriptores ita de eo negotio difputare vifi fint, vt, fi quorumdam graues fententiae audiantur, ipfa chriftianae religionis fundamenta (3) ima

populus tamen dicebatur, & quidem eo fere tantum tempore, quod Seruator nofter in terris tranfegit; fiquidem ante illud tempus in fcripturis (hebraicis certe,) illorum non fit mentio. Magis autem illud mirandum effe, quod Iudaei tamquam rem non infolitam id facile patiantur &c. Speramus autem fore, vt intelligatur eius rei ratio, fi hiftoriam quafi opinionum de daemonibus poftea defignauerimus. Itaque, licet WETSTENIO nondum adfentiar, qui Theologorum fententiam omnino reiicit, qui ftatuunt, dei permiffu haec ita contigiffe, vt Chriftus eo ampliorem rectius docendi haberet materiam atque auctoritatem, quippe quod vix ferio & confiderate dictum illi videtur: tamen partem huius fententiae, quam WETSTENIVS fert tom. I. pag. 241, 3. & ipfi amplectimur, minime tam multos homines fingulari quadam Diaboli ipfius operatione male habitos fuiffe, multos potius *dici folitos effe daemoniacos ex vulgata ita opinantium confuetudine.* Paucos autem, vt ceteri homines inueteratam iftam fuperftitionem omnino abiicerent, forte nouo atque antea inaudito mali vehementis genere a diabolo vexatos fuiffe; vt & appareret, aduerfus Sadducaeorum errorem, quam diftaret veritas tanti mali, a vana opinatione, & luculenter conftaret, nec vano amplius nec vero talium vexationum metui inter Chriftianos locum vllum effe. His ab initio futurae tractationis argumentum fummatim defignare voluimus, vt lectores fciant, ad quam illius partem praecipue attendere eos velim. Ceterum vana allegandarum fcriptionum de daemoniacis multitudine haec differtatio non fuperbiet.

(2) Certe iam MARLORATVS in expof. ecclef. in Matth. 8, 32. fcribit: docet hic locus, quam infulfe nugentur profani quidam homines, qui diabolos non effentiales fpiritus, fed tantum prauos hominum affectus effe fingunt &c. Poterat paulo aequius pronuntiare; nec enim *profanorum* femper hominum ea oratio eft aut fuit. Exuamus autem *prauos affectus;* fiue diabolos eiici alii fic velint, fiue inhumana vitia.

(3) Nempe & *puram doctrinam* de daemonibus aliquis dicere & commendare fuftinuit nuper; quam ego impuriffimam & foediffimam fuperftitionem iudaicam nominare audeo.

ima hic concuti dicendum sit; si mitiores audias, parum vtilitatis a licentioso de his disputantium grege, si haec prima obtinuerit, exspectandum esse, statui debeat. Itaque & magni momenti haec caussa est, quae academicam scriptionem commendabilem facile reddat, & ita comparata, vt sine inuidia, atque infamia fere, accurate ista omnia cognoscere & aequo tractare animo, vix liceat; cum plurium fauore fere semper illorum sollicitudo, & pietas quasi certa, non destitui soleat, qui suspicionibus in alios grauibus, religionis caussam se adiuuare profitentur. Idem vero, cum mecum illud diligenter reputo, quantum vanorum terriculamentorum ab isto loco, qui est Daemoniacorum, fuerit ad nos vsque deriuatum, quantumque & ineptiarum & turpis insaniae ad rem ipsam christianam a multis inde tamquam saluberrimus & Deo dignissimus referatur fructus (4): facere non possum, quin, omnem impendam operam, vt vniuersum istud argumentum hoc tempore nostro excutiatur per me, aliosque, accuratius; quo & vano metu vtrimque facilius liberemur, & beneficium ex isto loco, si iure sperare non possumus, inane atque anceps extorquere desinamus. Instituam autem eam tractationis rationem, quae id efficiat, vt omnis expers curae & sollicitudinis diligenti studio veritatem hermeneuticam exquirere possim; qua via, quoti quique mecum perrexerint, spero & alios non parum in isto studio liberali atque ingenuo posse proficere. Vota certe & preces ab initio habendae quaestionis non absint, vt benignissimus deus, qui per Iesum Christum, vniuerso humano generi benefactum voluit, illudque & cognitione salubri & bona mente per eum auxit, in

 intelli-

(4) Testis est historia seculorum maxime mediorum, inter latinos christianos; per pleraque monasteria, id quasi praecipuum *sanctorum* & *Reliquiarum* fuit documentum: *daemoniacos* procurare; diabolum aliquem expellere. O barbaricam stoliditatem, si ad religionem, & quidem ceteris meliorem, haec sacra insania, maxime pertinere dicatur!

intelligendis illis hiſtoriis, quae Ieſu miracula inuſitata & diuina deſcribunt, nos clementer adiuuet, vt nec diſcendi nobis deſit arrectum ſtudium, nec in perſequendo eo, quod videmus, liberalis alacritas.

§. II.

De *Daemoniacis*, qui in Euangeliis ſaepius commemorantur, hic ſtudioſius expoſituri, primum iam omnium illud ſtatuamus, vt ſatis libera mente omnia in vtramque partem conſideremus: miraculis ipſis, & rerum patratarum magnitudini decedere omnino nihil, ſi vel maxime recentiorum quorumdam illa opinio vincat, qui daemonia, morborum infeſta genera, & aliud nihil, per hoc Iudaeis aliisque vſitatum loquendi genus, intelligere iubent. Illud ideo liberaliter & vltro dabimus, vt ne iniuriae inde ab initio nos non peperciſſe querantur; quod adiumenti genus amare ſolent, qui de noſtrorum ſuperſtitione grauiter dicunt. Eſt igitur illud non diffitendum, miraculi & naturam & magnitudinem nihil immutari, ſiue vehementiorum genus morborum, naturale & non inuſitatum, licet rarius, a Ieſu diuinitus & extra omne naturalium ſubſidiorum remedium, procuratum ſit; ſiue illi homines ſpiritualium ſubſtantiarum inaudito antea maleficio vexati fuerint (5). Nec, ſi pauciorum, ſolent enim boni pauciores eſſe, opinio bonis rationibus innitatur, religionis noſtrae ingenium corrumpi & peruerti, iure ſtatui poteſt: niſi quis opinetur, ad nos hodieque magis pertinere, quid olim homines fere omnes imperitiſſimi etiam illi e Iudaeis & gentibus, de daemonibus ſenſerint, quam quid nos ipſi de religionis intima cauſſa nobis perſuadeamus. Nempe id quidem ad rem chriſtianam nihil omnino facit, ſiue arbitren-

tur

(5) Vt alios auctores graues non excitem, BEAVSOBRII ſententiam ex *Remarques* &c. ad Marci VIIII, 19. pag. 94. hic repetam, le miracle eſt toujours le même, de quelque cauſe que vienne le mal.

tur homines, ſpiritus infeſtos, qui olim incerta hominum opinione rebus humanis cunctis facile immiſcebantur, hodieque hic ibi corpora hominum, pecudum &c. inuadere; ſiue negent id hodie adhuc contingere; quia infauſtum illud in nos dominium peruerſorum ſpirituum, ex quo per Chriſtum eiusque religionem eripimur, animorum noſtrorum cum illis coniunctione inſana & continetur & continuatur inde a nobis natis; cuius dominii limites & fines nosmet ipſos vltro & ſuperſtitioſe, cum ineptis Iudaeis, & Graecis olim magiſtris, proferre atque largiter augere, ius fas non eſt. Non vero facile crediderim, eo quemdam Theologiae ſacrae imagine abuti velle, vt fortiter ſtatuat, chriſtianae religionis indolem ipſam hoc πολυθρυλλήτῳ iam diu, myſterio ſuperbire, vt credendum nobis ſit Diaboli daemonumque in externas res noſtras, & quocum iunguntur, in corpus noſtrum, imperium & poteſtatis inſtar; de qua re, cum ſit ingens atque inaudita, tamen in ſacris litteris clarum documentum & aperta praeceptio dei aut Apoſtoli nullibi exſtat, licet narrationes de hominum aliorum opinionibus exſtent in Euangeliis; ſed in certi decreti auguſtum locum incertas opinationes & concluſionum inſtabiles imagines euehere, quibus Chriſtianorum omnium per omne tempus, ſemper cum piaculo ſubſit & pareat cognitio, numquam cuiquam recte licere poteſt, ſic vel maxime ſibi ipſe talia praeſidia amplificandi hodieque apud ſeipſum per terrarum orbem Diaboli, exſtruat.

§. III.

Iam, opinamur, ad ipſam nos cauſſam recte accedere poſſe, poſtquam calumniandi occaſionem ſedulo deprecati ſumus: religionis chriſtianae, quae deum ipſum auctorem multo magis prae ſe fert, quam religionis aliae imagines, per locupletiſſimum ad nos illius interpretem Ieſum Chriſtum, non minus, quam alii iſta de laude glorientur, ſtudioſi. Cum vero ſit ampliſſi-

mum hoc argumentum, quod tractandum suscepimus: dabimus operam, vt illius partitione, agendae caussae minuamus difficultatem. Itaque *primo loco* historiam eius temporis & opinionum de hoc daemonum negotio, quod omnino immistum est, sed breuiter, repetemus, vt *postea* de vera interpretatione sollicitis nihil eorum neglectum atque omissum sit, quod hermeneuticarum regularum commendabili ministerio adiuuari & parari potuerat. Reperimus enim triplex hominum genus de *daemoniacis*, & de daemonibus saepe loqui, qui hominem ipsum nonnumquam occupent; quod loquendi genus tamen non eodem ab illis modo semper intelligitur. Prima iam nostra disputatio bifariam instituatur oportet; vt *primum* excutiamus, Graecorum & lingua & religione hominum de daemoniacis sermonem & opinionem; *deinde*, dispiciamus Iudaeorum graece hebraiceque de daemoniacis loquentium consuetudinem; *tum*, inquiramus in Christianorum antiquiorum de Euangeliorum illis locis sententiam. Ista opera si recte defungamur, ea omnia simul colligemus, quibus nos ipsi carere non possumus, partim ad inueniendum hac in re illud, quod est ad nos, & nostro iure, verum; partim ad confirmandam & persuadendam aliis sententiam nostram, qui quidem malint ipsi arbitrari atque intelligere, quam in tanta hac de re opinantium, & statuentium multitudine & varietate, impetu quodam temere aut multitudinis iure abripi atque impelli; quod bene multis accidere solet, quos aliorum aut nomen trahit aut auctoritas, de rerum caussis & rationibus parum vnquam sollicitos.

§. IV.

Quod ad Graecorum attinet, quorum de vocabulis maxime hic agitur, loquendi & opinandi consuetudinem, non opus est in re non ignota verbosos nos versari. Breuiter tantum designabimus graecam de Daemonibus disciplinam quasi, vulgatam

tam certe & vſitatam, licet, quod ſemper & in omni doctrinarum genere euenit, non deſit quaedam aliter ſedulo quaſi reperientium varietas, quae ab iſto argumento, quod eſt a ſenſibus ipſis, remotum, omnino abeſſe non poterat. Igitur vulgata eſt illa Graecorum & poëtarum & auctorum aliorum ſententia, Δαιμονας, fuiſſe & dici homines mortuos; quorum, quae ſuperſit, pars non mortalis, corporeis quaſi vinculis & limitibus iam magis ſoluta, & humanarum rerum nexu non exeat, & operandi facultate iam maiori gaudeat; intelligendi & ſciendi praecipue vſu polleat, qui ad humanas iuuandas, impediendasque res maxime ab illis transferatur. Bonos homines poſt mortem bonos δαιμονας, malos autem malos fieri, & beneficiis maleficiisque in alios viuentes numinis ſummi iuſſu pergere. Eſſe etiam conciliandorum auerruncandorumque daemonum ſacras caerimonias & certa remedia. Adeſſe igitur daemonas hominibus, praeſentiaeque ſuae documenta mira & inſolita edere. Inde etiam illa loquendi vſitata formula valuit, vt inuſitatam rem, cuius ſolita & humana ratio non inueniebatur, δαιμονιον και θειον πραγμα, χρημα, diceretur; δαιμονιος autem ille, qui a vulgata hominum conſuetudine longius abire dictis factisque ſuis inſtituebat. Summam huius quaſi diſciplinae vulgaris propoſui; atque vt fidem eorum, quae dixi, faciam, ſtatim in margine ſubiungam certa & clara documenta, ex variorum auctorum ſcriptis & praeceptis collecta (6): pauca tamen e multis,

(6) Dabo operam, vt frugiferam breuitatem in tanta argumenti amplitudine praeſtem; colligamque in varios quaſi locos ea, quae de daemonibus & daemoniacis inter Graecos ſcriptores aut reperit WETSTENIVS, aut ille anglus (1) anonymus, aut quae de meo conferre licuit; Nam quae *Iohn* BEAVMONT in an hiſtorical, phyſiological and theological treatiſe of ſpirits &c. Londini 1705. 8, (*Germanice* hic Halae 1721. 4, cum THOMASII praefatione;) capite I. de geniis & daemoniis congeſſit, deque genio SOCRATI, ARISTOTELI,

PLOTI-

tis, quorum omnium inire numerum, & a consilio meo alienum esset, & modicum libri corpus postularet. Istud addo, hoc

PLOTINO &c. tributis, subobscura sunt ob ordinis neglectum, recentiorumque & veterum misturam. I. Poëtarum sunt ista scita. HESIODVS primus mortuos dicit daemonas; postquam de *aureo* hominum genere dixerat, *Τοι μεν Δαιμονες ἐισι, Διος μεγαλȣ δια βȣλας, - - - Φυλακες θνητων ἀνθρωπων, Οἱ ρα Φυλασσȣσιν τε δικας και σχετλια ἐργα, Ηερα ἑσσαμενοι, παντη Φοιτωντες ἐπ᾽ αιαν.* Aerem quasi indicti in terram quaquauersus commeant. *Scholiastes: παρα το δαηναι τα παντα, ἡ μεριζειν τα ἀγαθα και κακα τοις ἀνθρωποις*; ita & schol. ad EVRIPID. Alcest. v. 1140.; *δαιμονων τῳ Κυριῳ*, scribit, *τῳ των νεκρων Κυριῳ· Φασι γαρ τȣς νεκρȣς δαιμονας.* HOMERVS arctiori sensu vsurpat, & *Daemones* in societate & honore Iouis numerat, Mineruα redit: *Δωματ᾽ ἐς αἰγιοχοιο Διος μετα Δαιμονας ἀλλȣς*, vbi *Scholiastes* obseruat, *δαιμονας καλει τȣς θεȣς, ἠτοι δαημονας· Εμπειροι γαρ και ἰδριες παντων ἀυτοι εἰσιν* &c. addit, Hesiodum sensu alio adhibere, *τȣς τȣ ζην μεταςαντας*, seu vt Hesiodi scholiastes, *τȣς μεθιςαμενȣς τȣ ζην, ὀντας δε Φυλακας τȣ βιȣ των ἀνθρωπων, δαιμονας καλει*, Nominis rationem euoluere facile licet: a *δαιω* fit inserto *μ* nominali, *δαιμων*, vti a *γνοω, γνωμων, ἐλεεω, ἐλεημων* &c. PLATO iam in *Cratylo* hoc veriverbium prodidit. Itaque HOMERVS epitheto vtitur, si malum auctorem designare vult, Odyss. E *ἐν νȣσῳ κειται, κρατερ᾽ ἀλγεα πασχων Δηρων τηκομενος· ςυγερος δε οἱ ἐχραε Δαιμων.* Hic iam HOMERVS, quod & *Zach.* BOGAN notauit, *morbum ingentem* daemoni auctori tribuit, sed obscuro loquendi genere; irruerat in ipsum daemon infestus. Idem *δαιμονιον ξεινων*, *admirabilem* hospitem dicit; & alibi miserum sic designat. *In corpus* intrat daemon fatidicus, EVRIP. in Bacch. *Το μανιωδες μαντικην πολλην ἐχει, ὁταν γαρ ὁ θεος εἰς το σωμ᾽ ἐλθη πολυς Λεγειν το μελλον τȣς μεμηνοτας ποιει.* Et VIRGILIVS aeneid. 6, 77. seq. At Phoebi nondum patiens, immanis in antro Bacchatur vates, magnum *si pectore* possit *Excussisse deum* &c. Sic & AESCHYLI scholia, *δαιμονωντες, μαινοντες, ἀλογως ὁρμωντες· δαιμονα, τεταρακται.* II. Eadem significandi diuersitas in scriptoribus prosaicis occurrit. PLATO *μεγιςων Δαιμονα* deum ipsum dicit; *ὁ, ἡ Δαιμον*, fortuna *ἐξοχως* saepissime. *Δαιμονια πραγματα* dicuntur, sed & sensu sinistro similiter. Etiam *το δαιμονιον*, idem saepe est

ac

hoc πολλων, vulgi, plebis, maxime mentem his vetustiorum temporum institutis studiose impletam fuisse; sapientiores quosdam de

ac το θειον, deus. Sed δαιμονιαω, laruarum plenus sum, VT PLAVTI more transferam. δαιμονιζομενυς, habemus verbum, Ephesiis litteris Plutarchus curari solitos a Magis scribit, Sympos. VII, 5. Multorum loco est hoc exemplum ex AVGVSTINI de ciuitate dei libro 9, c. 19. a me obseruatum: nullus fere est, qui audeat in laude vel seruo suo dicere; *daemonem habes;* sed quilibet hoc dicere voluerit, non se aliter accipi, quam *maledicere* voluisse, dubitare non potest. Ibi *Coqueus* affert TERTVLLIANI locum: *daemonium voces hominem* aut immunditia, aut malitia, aut insolentia aut quacunque macula [- - *Philosophorum* autem loquendi modum negligere non licet. Antiquiorum parum praeceptionum ad nos venit; THALES daemoniis mundum implesse dicitur; sed sensu incerto; de ceteris minus liquet. Ex antiquissima illa hypothesi, post PYTHAGORAM etiam Manichaei, auctore Tyrbone, dicebant, ὁ ἀηρ ψυχη ἐςι ἀνθρωπων και ζωων; PORPHYRIVS autem, ex aëre και αυται ψυχαι ἀερωδεις και ἐξ ἀερος ἐχειν την ἐσιαν ὑποπτευθησαν; & PHILO, fere vt antea HESIODVS, ψυχαι εἰσιν κατα τον ἀερα πετομεναι; quae loca habet BEAVSOBRE histor. des dogmes de Manichée tom. I. p. 565; idem PHILO saepius dicit, aërem ψυχων ἀσωματων plenum esse. PLATO autem videtur Poetarum ludibria ad emendandos hominum mores ita transtulisse, vt, quantum noui emolumenti loco ἠθικῳ inde parauit, tantum damni simul naturali rerum studio intulerit, siquidem daemonum & magiae quasi sensu animos hominum grauiter imbuit, imo impleuit. Vnde mirum non est δεισιδαιμονιαν fere ad omnes vulgatam fuisse imperitiores, qui Platonis artificium consiliumque postea ignorasse penitus videntur; quemadmodum si qui το ἠθικον inter homines prouehere voluerunt, Platonis decreta semper secuti sunt, vt de Gnosticorum & Manichaeorum familiis satis constat. ARISTOTELES contra Daemones tales nullos statuit, quod, ne alios excitem, BEAVMONTIVS cap. 2. pag. 41. seq. anglicae edit. & pag. 38. germanicae, satis luculenter ostendit; φυσιν δαιμενιαν esse dicit; & vt locum aliam addam, metaphys. 4, 4. ζωα & δαιμονια ex simplicibus σωμασι constantia iungit, ἐσιας dici solita. Ex VETTIO VALENTE, quem SELDENVS syntagm. 1. de diis Syris, c. 1. allegauit, adscribam de *daemone*, inter κληρυς Aegyptiorum, quem solem interpre-

interpre-

de his intelligendi quasi rudimentis sensisse aliter, etsi prudenter in rem communem suamque iis vsus. Vituperio adeo locus reper-

terpretabantur. Ὁ δαιμων παραδιδȣς ἡ παραλαμβανων ἐν χρηματιςικοις τοποις - - καταθυμιȣς προαιρεσεις ἐπιτελει - - - παραπεπτωκως δε, ἡ απο κακοποιων μαρτυρȣμενος, μετεωρισμȣς και ψυχικας βασανȣς επαγει ἀναισθησιας - - ὁθεν οἱ τοιȣτοι ἐκκακȣντες ἐσθ᾽ ὁτε, και κατ᾽ ἑαυτων κινδυνωδες τι μηχανȣνται, και ὡς μανιωδεις διαλαμβανονται και ἐν ἐκςασει Φρενων γινονται &c. Itaque daemoni tribuebatur mania & insania. Monuit iam *Lud.* VIVES ad Augustin. de ciuit. dei, Platonicos quosdam scriptores, etiam *affectus* appellasse *daemones*; forte inde inualuit haec significatio, quod ARISTOTELES & quidam alii, animum, mentem nostram, δαιμονα dixerant; impetus animi igitur vehemens, ἐξοχως, δαιμων dici poterat. Certe alia vix potest ratio inueniri, cur μανια & δαιμων, μαινεσθαι, κακοδαιμοναν, toties iungantur & componantur, nisi *ad ipsius mentis*, quae est sui sibi bene, male, conscia, conditionem & statum respiceretur. Intrasse autem daemonia in homines morbo graui correptos dicebantur. LVCIANVS Philopseud. Omnes sciunt istum *Syrum*, quot Lunaticos, oculos rotantes, spumantes ex ore, restituat. Επειδαν γαρ ἐπιςη κειμενοις, και ἐρηται, ὁθεν ἘΙΣΕΛΗΛΥΘΑΣΙΝ ἘΙΣ ΤΟ ΣΩΜΑ, ὁ μεν νοσων ἀυτος σιωπᾳ, (hoc salse scribit), ὁ δαιμων δε αποκρινεται ἑλληνιζων ἡ βαρβαριζων - - ὁ δε τȣς ὁρκȣς ἐπαγων, ἐι δε μη πεισθειη και ἀπειλων, ἀπελαυνει τον δαιμονα. Εγω γȣν, similiter ridet, και ἐιδον ἐξιοντα μελανα και καπνωδη την χροιαν. PLVTARCHVS, quem antea excitaui, ἐΦεσια γραμματα nominat, LVCIANVS ὁρκȣς. III. Iam ad medicorum & physicorum sermonem attendemus. Apud WETSTENIVM, cui & LVCIANI illum locum debeo, p. 282., HIPPOCRATES de nomine *morbi sacri*: Mihi quidem, qui hunc primi morbum *sacrum* dixerunt, tales esse esse homines videntur, quales sunt adhuc magi, agyrtae & fastuosi, ὁκοσοι δη προσποιεονται σΦοδρα θεοσεβεις ἐιναι, και πλεων τι ἐιδεναι &c. ideo verborum & carminum miracula adhibent, vt si illo morbo correptus moriatur, ipsis excusatio non desit, και ἐχοιεν προΦασιν, ὡς ȣκ ἀιτιοι εισιν ἀυτοι, αλλ᾽ οἱ θεοι, siquidem medicinam nullam, aegro dederint, quae forte nocuerit. ARETAEVS Cappadox, de eodem nomine: aut *propter opinionem*

repertus est ex istius opinionis vehementia & peruersitate; δεισιδαιμων, δεισιδαιμονειν dicebatur, qui vulgatis terriculamentis praecipue commoueretur, fuitque sapientibus non ignobilis eum ridendi & reprehendendi materia.

nionem ingressi in hominem daemonis, δαιμονος δοξης εις τον ανθρωπον εισοδε. AVRELIANVS de eodem morbo, appellatur passio sacra, siue quod *diuinitus putetur* immissa - - - Nam quod neque deus, neque *semideus* (daemon) neque Cupido sit, Soranus plenissime explicauit. Ista igitur passione *possessos* &c. PHILOSTORGIVS de *Posidonio* quodam medico, λεγειν δ' αυτον ὁμως ἐχ' ὀρθως, ἐχι δαιμονιων ἐπιθεσει τες ανθρωπες ἐκβακχευεσθαι· ὑγρων δε τινων κακοχυμιαν το παθος ἐργαζεσθαι. Μηδε γαρ ειναι το παραπαν ισχυν δαιμονων, ἀνθροπων φυσιν ἐπηρεαζεσαν. *Dio* CHRYSOSTOMVS orat. 23, ὁπως δε χρη δαιμονιον τι πονηρον ἡγεισθαι, και ἀδικον, και ἀνοητον, ἐκ ἐχω ἐπειν, - - ἀλλ' ἐγω νυν ἐ κατα την ἐμαυτε δοξαν διειλεγμαι ταπολλα, - - ἀλλα την ΤΩΝ ΠΟΛΛΩΝ ἈΝΘΡΩΠΩΝ. APVLEIVS de herba Artemisia, *fugat & daemonia*, in domo posita. - - - Et alibi: si infans *contristatus* fuerit, herba Aristolochia suffumigabis infantem, hilarem facit & conualescit infans *fugato daemonio.* ARISTOTELES de lapide quodam *Nili*, συντελει δε και τοις δαιμονι τινι γενομενοις κατοχοις. THRASYLLVS & auctor de fluuiis, ποιει ἀριςα προς τες δαιμωνιζομενες; simul ac enim naribus admouetur, ἀπερχεται, ἐξερχεται το δαιμονιων. STRABO, οἱ κατεχομενοι ὑπο της δαιμονος ταυτης ἀπαθεις. DIOSCORIDES ραμνος, - - ὠφελει προς φαρμακα - - και προς πονον κεφαλης, και ἐκπομπας. Similiter de βεφθαλμω, ποιει προς τες φοβες και δαιμονας. PLOTINVS Ennead. II, 9, 14. verbose, ὑποςησαμενοι τας νοσες δαιμονας, - - σεμνοτεροι μεν ἀν ειναι δοξειεν παρα τοις πολλοις, - τες μεν τοι ευφρονεντας ἐκ ἀν πειθοιεν &c. PSELLVS, ἑτερ' ἀττα πειθεσιν ἡμας φρονειν ἰατρων παιδες, ἐ δαιμονων ἐκγονα τα παθη ταυτα λεγοντες ειναι. Plura eius rei creditae documenta medica BARTHIVS corradit *in aduersariis*, p. 2593. & 1708, vbi multa bis occurrunt. Haec sufficiat collegisse ex ingenti multitudine, vt de opinione & ad eam aptata loquendi inter graecos consuetudine summatim constare possit. Si cui haec nondum sufficiant ad hoc nostrum liberale consilium, ille suo ingenio & sensu, amore etiam in portenta & turpem superstitionem, porro abundet. Addo *Philostratum* lib. 3. c. 38. vita *Apollon.*

§. V.

Iudaeorum iam de *daemoniacis* ſententias videbimus, & quidem illorum, qui paullo ante & poſt Chriſti tempora vixerunt, quoniam rei ſumma hic ad hos redit; cum de antiquiorum decretis nihil ſciamus; hique poſteriores traditas per manus ſuperiorum opiniones omnes ſtudioſe & tenuerint & confirmarint. Sunt autem non eiusdem, etſi non diſſimilis, generis ſcriptores Iudaici, qui graeca lingua vſi ſunt; quos ab iſtis aliis ſeiungendos eſſe ſtatuimus, qui in *Talmudicis* ſimilibusque ſcriptis de his rebus expoſuerunt. Igitur euoluendi hic nobis ſunt: 1) Interpretes graeci bibliorum hebraicorum Iudaei. 2) Scriptores alii, tum apocryphorum, tum maxime IOSEPHVS & PHILO. Quod ad graecos interpretes attinet, quos ſolemus τȣς LXX. appellare, *δαιμονια* ſcribunt, Ieſ. 13, 21. loco *Seirim;* Deut. 32, 17. Pſ. 105, 35. loco *Sched;* Ieſ. 65, 10. loco *Gad;* Ieſ. 34, 14. loco *Ziim* (7), Pſalmo autem 91, 6. *ἀπο συμπτωματος*

(7) His in locis, vt *Pauli* auctoritate vtar, *λεγομενοι θεοι*, & *δαιμονια* ita commemorantur, vti vulgata daemones colentium & opinio ferebat & conſuetudo. Exſtitiſſe enim omnino incorporeas ſubſtantias, quae nomine *Seirim, Schedim* veniunt, quae ſui copiam hominibus fecerint, & haec illa documenta ſuae auctoritatis poteſtatisque re ipſa dederint: ex his quidem locis & nominibus nemo confectum eſſe ſtatuet, niſi qui iam plenus ſit ipſe talium opinationum. *Opinio* hominum qui de his *hirſutis*, aut *horrendis* & *ariditate gaudentibus* entibus ita ſibi perſuaſerant, hinc patet; ſed huic opinioni cauſſam & iuſtam rationem ſubeſſe, atque *exſtitiſſe* omnino tam potentes auctores illarum mutationum in rebus ad homines pertinentibus, quorum eſſe *credebantur*, his in locis nec dicitur, nec etiam dici, ſi diuinam religionem eiusque ius & fas intelligimus, poterat. Luculenter *Φαρμακον* &, cui nitatur, funeſtum omne in terram imperium tollit auctor *Sapientiae* 1, 14. *σωτηριοι αἱ γενεσις τȣ κοσμȣ, και ȣ̓κ εϛιν ἐν ἀυταις Φαρμακον ὀλεθρȣ, ȣ̓δε* ΑΔΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ἘΠΙ ΓΗΣ. Sed tale imperium *daemoniorum* ſolebat plebs reuereri. Idem c. 13. *ματαιοτητα* hominum reprehendit, *vanitatem*, inanes opinationes; ſicut & *Paulus* 1. cap. ad Romanos de

ſpiri-

ματῶς καὶ δαιμονίȣ μεσημβρινȣ, pro quo hebraice exſtat, a lue ſ. excidio, quod deſtruere ſolet ſub meridiem. Neque enim placet KIRCHERI coniectura, qui ישוד tamquam nomen, quod graeco alteri, δαιμονιον, reſponderit, recenſuit; cum ſit expoſitionis loco, non litteralis verſio. Certe & *Aquila* reddidit, ἀπο δηγμȣ δαιμονιζοντος μεσημβριας. Hebraicum verbum שוד reddidit δαιμονιζειν, inopinato & grande nocere; ſimiliter *Symmachus*, συγκυρημα δαιμονιωδες μεσημβριας, quae interpretatio a CLERICO ad opinionem vulgatam inter profanas gentes refertur (8). Hi interpretes forte το δαιμονιον dixerunt, infandum, inuſitatum quid, infeſtum & repentinum morbi genus, a vento autem peſtifero ortum, vt *Syrus* interpres recte reddidit. Nec μεσημβρια ibi eſt ipſum *tempus* meridianum, ſed ſedes quaſi & plaga meridiei; locus igitur ita deſcribitur, vnde venit illud exitium, non ſub hora meridiei tantum, ſed omni tempore, quo aeris hauſtus peſtilens incidere poterat, timendum. Non ignoramus ineptiſſime a commentatoribus multis hunc Carminis huius locum olim acceptum & tractatum fuiſſe; ſed certum eſt, auctorem ſacrum de ſpirituali quadam ὑποστασει aut ſubſtantia, quae ſub meridiem nos infeſtatum circumeat, ipſum nihil con-

ſpiritualibus ſubſtantiis, quas *daemones* olim dicebant, ne γρυ quidem meminit, etſi idololatriam vniuerſam recenſet; *re ipſa* exſtitiſſe *auctores* quosdam mutationum in rebus humanis, licet daemoniorum & deorum nomina perſonarent, nihil quicquam dicit. Itaque & iſtum, quem ſtatim euoluimus, locum aliter intelligere oportet, Pſ. 91, 6.

(8) CLERICVS in commentario ad Pſ. 91. Summa autem rei redit, partim ad ipſum tempus huius translationis, partim ad auctores eius, vtrum ſupra plebis opinationem intelligendi facultate polluerint, eaque hic vſi fuerint. Graeca enim loquendi conſuetudo id ferebat, vt δαιμονιον diceretur, inuſitatum quodcunque factum, & ignotum; ignoratam vero cauſſam inferioris ordinis homines ipſi per ſuperſtitionem repererunt, ſubſtantiam aliquam non ſub ſenſus cadentem, hominibus infeſtam. Hanc opinionem Iudaei multi inde ex gentium commercio hauſerant & confirmauerant.

firmasse (9). Hebraicum קטב est συμπτωμα, και, & quidem, sui sensu δαιμονιον, inusitatum malum, cuius natura inuestigari & cohiberi non potest; δαιμονιζον, quod daemonis inuisibilis in modum subito irruit; δηγμος quasi serpentis in herba latentis, qui caueri non potest, nisi adiutore deo, qui naturae vniuersae imperium habet & moderatur. Quamquam enim hic vulgari modo loquuntur hi interpretes, & vocabulis vtuntur, quae ad plebem graecam miro significatu scatebant, tamen istas vaticinationes vulgatas non simul ipsi huc omnes, quod quidem sciamus, transferunt. Nemo certe sagaciorum & prudentium Iudaeorum ignorabat, gentilium opinationes esse vanas & insanas; Ps. 96, 5. sacrum exstat hoc carmen, omnes dii populorum istorum sunt *Elilim*, (δαιμονα graecus reddit) non *Elohim;* Iehoua vnus est caussa vniuersi, & antistes rerum, quarum commutationes falso istis daemoniis tribuunt. Sed imperita multitudo sensim ad istam superstitionem delapsa est; quam & illi religionis magistri, ob malignitatem plebeii ingenii, postea patiebantur. Quae res iam clarior euadet.

§. VI.

Inter Iudaeos alios, δαιμονιον, (10) ὑπαρξις, & ὑποςασις, & mutationum variarum auctor, in *Tobiae* isto libello occurrit, qui

(9) Acta S. S. saepissime diabolum *meridianum* celebrarunt; ex *Glossario* lat. med. *du* FRESNII tantum obseruabo, iam *Mabillonium* statuisse, *daemonium meridianum* dici ideo solitum fuisse, subitam & apertam morbi violenti incursionem, quod *a daemone imprimi crederetur.* Ibidem iam notatum est, EVAGRIVM de octo cogitationibus, ἀκηδιαν appellasse δαιμονα μεσημβρινον. Addo NICETAM ad orationem LX. GREGOR. Nazianzeni similiter exposuisse.

(10) De nomine πνευματα, quod postea, vt τῳ רוח respondet, illustrabitur, conferre licet Ecclesiastic. 39, 28. seq. vbi quasi ἐνυποςατα nominantur, πνευματα, ἁ εἰς ἐνδικησιν ἐκτιςαι, και ἐν θυμῳ αυτων ἐςερεωσαν μαςιγας αὐτων,

qui profecto parum eruditum & fobrium auctorem facile prodit, a quo plebi & imperitae multitudini destinatus fuit. In IOSEPHI autem scriptis frequentior quidem est de daemonibus mentio, etiam vbi de antiquioribus narrat: sed ita comparata est eius narratio, vt facile appareat, eum προς τȣς ἔξω loqui, minime autem intra sindonem admissis. Exempli caussa illos praecipue locos attingam. De *Salomone* multa narrat, quorum in sacris libris hebraicis nec vola est, quod dicitur, nec vestigium; quae a Iudaeorum doctoribus plebis caussa reperta & per manus tradita, IOSEPHVS etiam, Graecorum in gratiam, verbosius commemorat, quod eius generis complectantur argumentum, quod & Graeci philosophiae tam antiquiores quam posteriores interpretes vulgo tenere & praecipere aliis solebant. Eo autem facilius olfacere rei indolem licet, quod narrare audet, ab ipso *Salomone*, quem deus docuerit την κατα των δαιμονιων τεχνην, superesse *carmina*, quibus morbi, sic explicat, τα νοσηματα, sanentur, *exorcismorumque formulas*, quibus daemonia adhuc expelli soleant, & redire vetentur. Narrat etiam de ELEAZARI cuiusdam sui temporis miro artificio, qui radicem quandam annulo inclusam *daemoniaci* (δαιμονιζομενος) naribus admouerit, atque *extraxerit* per nares daemonium, adiuratum, ne vnquam redeat in ipsum; vtque persuaderet praesentibus, se omnino hac virtute pollere, imperauerit daemonio, ex homine exeunti, vt in medio positum poculum aqua impletum, inuertat, signumque (11) adspectantibus praebeat, quod hominem reliquerit. Similiter de

αὐτων, και ἐν καιρῳ συντελειας ἰσχυν ἐκχεȣσι &c. Iuuit versio των 70, Ps. 78, 49. ἀπέςειλεν ἐις αυτȣς ὀργην θυμȣ, - ἀποςολην δἰ ἀγγελων πονηρων, quo loco ORIGENES ipse abutitur, lib. 8. contra CELSVM, vt doceat, tristiora incommoda a *malis angelis* importari

(11) Ius fas est haec transferre ad daemoniacos in Euangeliis; qui & ipsi vltimum quasi crepitum faciunt; hominemque eo modo, qui in sensum aliquem incur-

de Herba BAARAS: τα καλȣμενα δαιμονια, ταυτα δε πονηρων ἐςιν ἀνθρωπων πνευματα, τοις ζωσιν ἐνδυομενα, – ἀυτη ταχεως ἐξελαυνει (12) κ᾽ ἀν προσενεχθη μονον τοις νοσȣσι. Idem IOSEPHVS de *Saulis* regis fato ita narrat, Σαȣλον δε περιηρχετο παθει δεινα και δαιμονια, πνιγμȣς ἀυτῳ και ςραγγαλας ἐπιφεροντα. De quaerendo autem musico morbi ministro, ὁπoτ᾽ αν ἀυτῳ προσιη τα δαιμονια και ταραττοι, ποιειν ὑπερ κεφαλης ἑςαντα ψαλλειν; &c. Isti loci tam ab anglo auctore libelli de *daemoniacis*, quem supra (1) nominaui, quam a WETTSTENIO tom. I. N. Testam. p. 240, & CALMETO in commentaire litter. excitati sunt; WETTSTENIVS etiam hunc IOSEPHI antiq. VI, II. 2. (in aliis edit. c. 13.) addidit, τȣ πονηρȣ πνευματος και των δαιμονιων ἐγκαθεζομενων τα μεν ἐξεβαλεν, εἰρηνην δε ἀπ᾽ ἀυτων τη ψυχη σȣ παρεχεν. Quaedam alia omitto, quia breuitati maxime studeo (13). Obseruabimus tantum phrases IOSEPHI, δαιμονιζομενοι, δαιμονια ἐκβαλλειν,

incurrebat, iam relinquunt. De hac re speramus eruditissimi cuiusdam viri copiosiorem descriptionem; cuius specimen oculis vsurpare contigit.

(12) Non negligenda est haec descriptio, *daemones* esse πονηρων ἀνθρωπων, mortuorum scilicet, πνευματα. Est enim vetustissima opinio inter plures gentes olim recepta; a Graecis haec IOSEPHVS destinato consilio hic desumsit; ab illis etiam ad Christianos eamdem opinationem venisse, postea videbimus. Quod si igitur cui placent huius generis praeceptores, vulgatae superstitionis & inscitiae arbitri & moderatores, is eorum auctoritate vsus talia commenta hodieque ad nos confirmatum erat; sed aliis non succenseat, qui in istas, vetularum sententias, somnia & ludibria, (CHRYSOSTOMI est hoc edictum,) pedibus ipsi vltro ire noluerint.

(13) Praeter IOSEPHVM etiam PHILO, & quidem serio, non vt IOSEPHVS studiosus in alios, vaticinatur. De Gigantibus, ȣ̔ς ἀλλοι φιλοσοφοι δαιμονας, ἀγγελȣς Μωσης εἰωθεν ὀνομαζειν· ψυχαι δ᾽ εἰσιν κατα τον ἀερα πετομεναι – ἀναγκη γαρ, ὁλων τον κοσμον ἐψυχωσθαι p. 263. vol. I. edit. *Mangeyi*. Idem repetit p. 642. Alibi dicit, per eos mundum compactum esse, & deum per eos benefacere nobis & nos punire; & ead. pag. 263, aerem

βαλλειν, daemonia *exeunt*, quae in graecis locis Euangelistarum saepissime etiam occurrunt; nec negligamus illud, Iudaeos adhibuisse in adiuratione daemoniorum *radices*, *berbas*; quae res etiam alio documento (14) a nobis confirmari potest, & ad illustrationem orationis Iesu facit, daemonia etiam a Iudaeis tum temporis expelli solita fuisse. Nempe hoc pertinet ad discrimen veri & falsi miraculi; Iesus sine subsidiis sensilibus daemonia tollit; Iudaei autem perturbatos sensus, per sacrum ludibrium fatalis remedii, in ordinem reducunt. Hinc exclamant, Iesu illa miracula nondum auribus oculisque vsurpata fuisse; hic enim sine apparatu magico sanabat. (15)

§. VII.

aerem plenum his animabus, caussam esse vitae & pestilentiae; (λοιμικα παθηματα appellat.) Nempe per nares attrahebatur malus quidam daemon, vt vidimus antea per nasum exiisse talem daemonem. In *Clementinis* & vitis Sanctorum non rara est narratio: daemones *lactucae* insidentes, deuoratos hominem iam turbasse, si signum crucis lactucae impositum non fuerat. Vol. 2. p. 316. dicit *Philo*, per venena intolerabiles *insanias* immitti posse, vt ὁ νȣς, si de medicina desperat, euolet & abeat, deteriore animae parte, quae bruta est, relicta. Iungo locum ex libro HENOCHI: Πνευματα πονηρα, τα ἐξεληλυθοτα ἐκ τȣ σωματος της σαρκος ἀυτων· κατοικησις αυτων ἐπι της γης· τα πνευματα των Γιγαντων νεμομενα, αδικȣντα, ἀφανιζοντα, ἐμπιπτοντα, συμπαλαιοντα, και ῥιπτȣντα ἐπι της γης, δρομȣς ποιȣντα, ἀσιτȣντα, Φασματα ποιȣντα, και ἐξαναςησονται τα πνευματα ἐπι τȣς υἱȣς των ἀνθρωπων, και των γυναικων. Vid. *Thomae* BANGII *exercitationes* philolog. philosoph. Cracou. 1691. 4. pag. 43. & FABRICII Codic. Pseudepigr. V. T.

(14) Istum locum ex IVSTINI dialogo cum Tryphone excito: ἡδη μεν τοι οἱ ἐξ ὑμων ἐξωρκισαι, τη τεχνη, ὡσπερ και τα ἐθνη, χρωμενοι ἐξορκιζȣσι, και θυμιαμασι και καταδεσμοις χρωνται. Et quaestio XXIV. inter eas, quae ad *orthodoxum* dicuntur, ὁ μεν Απολλωνιος, ως ἀνηρ ἐπιςημων των Φυσικων δυναμεων - - ἐν ἁπασι τοις ἀποτελεσμασιν ἐδεηθη της των ἐπιτηδειων ὑλων παραλειψεως.

(15) *Simon* EPISCOPIVS in institut. theol. lib. IV. cap. 14. sect. 5. pag. 429:

„tum

§. VII.

Iam ad *Rabbinorum* oracula veniendum est; quorum ingenium hac in caussa multo magis, quam graece scribentium, spectatur. Nempe, vt summatim dicam, hi omnino ἀνατολικην illam διδαχην, traditionem de rebus & causis non corporeis, sollemnem, inter sapientes olim cunctos oriente sub sole, *post symbola & picturas*, celebratissimam, subtili commentandi genere in ipsam *metaphysicam* scientiam & religionem inferunt. Dici igitur non potest, quam illi olim religionis & dogmatum plebi suadendorum antistites, animos omnium impleuerint miris miraculis, quotidie audiendorum, videndorum, sentiendorum daemonum. Haec olim istius orbis mysteria, vario, qui animos perculleret, apparatu insignita; quibus alii consilio optimo ita vsi sunt, vt vana olim & doctioribus non ignorata symbola atque commenta, tandem in αξιωματων fastigium euecta fue-

„temporis *a nullis aliis*, quam a Christo & discipulis eius, aut aliis in no„mine Christi, *daemonia eiiciebantur*: vti liquet ex admiratione magna „turbae, quando eiectio ista fiebat, quasi propter rem inusitatam & non „alibi aut alias visam, Matth. 12, 23. & alibi.„ Idem in sequentibus opinatur, etiam a Iudaeis in nomine veri dei Israelis daemonia eiecta fuisse; scio & *Centuriatores* Magdeburgicos ita sensisse, Iudaeos habuisse donum eiiciendi daemonia; sed ego aliud hic genus eiiciendi daemones inuenio, nempe istud μετα πολλης φαντασιας, & quidem ex hominibus eiiciunt, mente captis, qui sensuum vsu naturali, ob recens quoddam morbi vitium, carebant, quod *daemonium* vulgo dici solebat, licet nullum daemonium, seu spiritus malignus, subesset. Ideo nemo Iudaeorum hic in stuporem coniiciebatur: atque hanc ob caussam, inuidia ducti Pharisaei, tantum & nouum spectaculum ad principem diabolorum, ei rei, vt plebi persuasum erat, maxime parem, referebant. Sed & illud carmen, in *Apocalypsi* c. 16 v. 13, δαιμονια quae *ex ore* exeunt, ὁμοια βατραχοις miror a nemine adhuc in subsidium vocata fuisse. E *picturis* enim vetustioribus & *symbolis*, sensim linguae ipsius vsus infectus fuit, vt tales phrases solerent componi; quibus quidem quaedam res & causa significabatur, sed minime seruanda erat *litteralis* illa pictura, quae erat symbolum alius rei, longe aliter confingendae.

fuerint, quae locum ἠθικον seuerissime & strenue ad cunctos & persuadebant & confirmabant. Alii autem his tamquam πολιτευματι bene componendo & plebi per illa tempora regundae repertis maxime studebant. Est autem tam peruersum atque illiberale Iudaeorum de his rebus disputandi genus, tamque insanabile hominum, qui eo imbuti sunt, ingenium: vt hoc omnino tempore Iesum intercedere ingenti, quae ad omnes iam homines transitura erat, corruptioni, opus maxime fuerit; cuius doctrinis sanis, veris, salubribus, exemploque & piaculo, deserti a nobis cultus deo digni, vniuersa ista de daemonum fatali in homines prouincia opinatio funditus euerteretur. Non commemorabo longas illas familias eorum, qui libros omnes antiquioris foederis testes, ideo plane abiecerunt & vehementi odio prosecuti sunt, quoniam daemonis imperiique eius fatalis inter homines augendi ministerio constarent (16). Ecquis autem hinc non intelligat, talium de daemonibus opinationum insanam illo tempore vim & infandum, quod suadent, ius & fas! Ipsos illos Iudaeos cogitemus, qui Christi tempore viuebant; angelorum & daemonum inde ab exilio babylonico maxime studiosos, sacrisque caerimonis, quibus illorum benigna ministeria adsciscerentur, infesta autem vis auerteretur, multum operatos. Hi, quibus opinationibus pleni fuerint & alios vl-

(16) Ablego ad BEAVSOBRII longe venustissimum Commentarium, histoire critique de Manichée. Multi certe *Elohim* de angelis & spiritibus malis intelligi posse videbant; at talium notionum auctores & fautores non praecipue deum auctorem prae se ferre posse; itaque omnem istam mundi informationem, quae tam diris sententiis constaret, abiecerunt. Atque id verum est, ad christianos bonae frugis ex tanta *daemonologia* nihil quicquam rediisse. Manet potius δαιμονιωδης σοφια & institutio tam malae indolis, vt christianorum mali sacrificuli daemonum & diabolorum iactatis operibus & ministeriis, terrarum orbem non minus turpem in modum irretierint, quam *aegyptii* agyrtae & matris deûm astuta seruitia.

tro, quasi mysteriis grandibus impleuerint, in margine ex luculentis eius insaniae documentis facile colligi potest (17). Id iam

(17) *Rabbinorum* & *Talmudicorum* aliquot sententias ex WETSTENIO & aliis hic adscribam, quibus haud dubie superaddi plures possint, praecipue e *vitis sanctorum*, horrenda terriculamenta, si quis huic rei studeat. MAIMONIDIS ea est in Sabb. II, 3. *Spiritum malum* vocant omnes species morborum, qui vocantur *Melancholia*. (Hic iungemus locum AETII III, 8. 9. quem WETSTENIVS ad Matth. 8. excitauit. Γινονται δε οἱ πολλοι των μελαγχολικων, δειλοι, - - τινες και δαιμονας ἀπο γοητειων των ἐχθρων ἐπηχθαι ἀυτοις ὑπολαμβανουσι - - ἀλλ' ὁ μεν δεδοικε τους φιλτατους, ὁ δε ὁλους ἀνθρωπους, - - οἱ πλειους μεντοι, ἐν σκοτεινοις τοποις χαιρουσι διατριβειν, και ἐν μνημασι, και ἐν ἐρημοις.) Nam est species, pergit MAIMON. ex morbis dictis, quae facit, vt aegrotus fugiat, — contra delectetur ipse in tenebris & in solitudine, tempore paroxysmi. Et haec res deprehenditur multum in viris egregiis. (Haec designatio est ex ARISTOTELE, qui idem de melancholia putauit, esse Heroum.) Idem in *Erubhim* III, 4. *Spiritum malum*, vocant omne damnum, quod non venit a manu hominis sed alia, quaecunque illi fuerit, caussa. In *Gittin* VII, 1. quem cepit Cardiacus. BARTENORA, animus perturbatur ob malum spiritum, qui praedominatur in eo, qui bibit vinum nouum. MAIMON. autem, est infirmitas, quae procedit ex recessu cerebri, vnde perturbatur mens. Obseruo autem, MAIMONIDEM & paucos Rabbinorum alios, sanius de hoc negotio sentire, quam ceteros omnes; philosophiae enim studio non parum ille profecerat. Cetera multitudo doctorum seueram doctrinam hic produnt; confer. *Salom.* IARCHI ad Ps. 91. דבר & קטב esse nomina שדים, daemonum, quorum alter noceat noctu, alter meridie. Hinc & Arabs, christianus, falso sensu impletus, *Satanas* reddidit, ad quem profecto Psalmus hic non attendit. Similiter scribit MENASSEH *ben* ISRAEL problem. 22. de Creatione: *tertii gradus* angelos, esse spiritus sublunares מלאכי חבלה, angelos *damni*, מזיקים שחנים. TARGVMIM, de מזיקיא, seu daemonibus nociuis, nocturnis & matutinis צפרירין, ineptias singulares, de שדים, vide in BVXTORFII Lexico Talmudico, atque in *Heluici* historiis iudaicis germanice translatis; e. c. daemonis, qui sub stillicidio somnum capere solebat, quidam vas grande

iam obseruabo, hanc gentem allegoricas προσωποποιιας maxime imitari solitam fuisse, sed ita, vt non amplius consilio cuidam informata προσωπα crederent; quae, contra ea, iam vera & ὑφιϛαμενα vulgo docebantur; quam in rem & disciplinam eos hebraicorum sacrorum librorum locos maxime adhibebant, quae de daemonibus & vulgatis inter gentes vicinas diis aliquid commemorabant. Hirsutorum, pilosorum entium, a quibus corporeis rebus nostris multum damni impendeat, vetusta terriculamenta, gentibus credita & honorata, hi quasi a vera dei cognitione & religione non seiungenda, tandem & ad se transtulerunt consecrata; vt mirari nemo possit, Iudaeos Christi tempore bonam & veram dei colendi rationem omnino obliuioni dedisse, qui talium opinationum auctoritatem cum ipso dei cultu coniunctum & studiosissime tutatum iuerint.

§. VIII.

Quod ad Christianorum de daemonibus & daemoniacis sententiam attinet, breuiter ista obseruabimus. Antiquiores, qui ad gentes profanas doctrinam christianam exponere scriptis studuerunt: de daemonibus multa quidem loquuntur, sed ita, vt velut ex domesticis & amatis inter gentes locis disputationem

grande vino plenum auri imposuerant; is igitur vas excussit, vt vinum perpluerit. Rabbi daemonem citauit, & argento satisfacere coegit. Multa sunt Talmudica loca, in quibus narratur de iis, qui discedunt in sepulcra, ibique pernoctant, vt descendat super eos *spiritus immundus*, quos scil. mortuorum animas opinabantur, sepulcra adhuc occupantes. Ex LIGTFOOTI horis in Matth. 17, 15. addo, רוח רעה & החולי, morbum, coniungi, & ARVCH: Schibta, est spiritus malus, qui prehendens ceruices infantum, neruos earum exsiccat & contrahit. LIGTFOOTI sententiam; qui Iudaicam phrasin satis intelligebat, omittere nequeo, *Iudaeis vsitatissimum erat, morbos* quosdam grauiores, eos praesertim, quibus vel distortum est corpus, vel mens turbata & agitata phrenesi, *malis spiritibus attribuere.* Distinguam postea melius daemonem a morbo.

instituant. De daemonibus enim vulgata ad omnes erat opinio, inde a poetarum repertis & caerimoniarum institutis publicis. Itaque ad daemones refert IVSTINVS Martyr, atrocia in christianos facta, cum antiquioribus criminibus & flagitiis deorum hominumque, quae a multis auctoribus graecis varie narrabantur. Postea inter ipsos christianos vulgo de daemonibus, quasi translata eorum ad Christianos prouincia, insanae narrationes celebrantur; plerique fide bona, rei experimento inepto decepti; non pauci sedula fraude vsi sunt, vt ista improba experimenta numquam deessent. De daemoniacis igitur, quorum in euangeliis fit mentio, nemo inficiari potest, plerosque omnes commentatores & Theologos magno ore vbique loqui; sed & illud certum est, non omnino defuisse diligentes & prouidos interpretes; qui praecipue istam daemonum ingentem vim a Christianis seiungerent, tempore Christi tantum conatu quodam extremo, inusitatoque vtentium. Alii vero non tam daemones, quam mortuorum animas iis in locis nominant; pauci quidam addubitant, vtrum re ipsa sic cum istis hominibus actum fuerit, an vero opinioni & imaginandi suas res vitio ista loquendi ratio tribui debeat. Arctis limitibus circumscriptus sum, nec nisi lineas quasi vniuersae huius historicae tractationis designare possum; sed in margine harum rerum quaedam, vt potui, documenta vtilia exhibeo. (18)

§. IX.

(18) Ex Apologia IVSTINI 2da, a quibusdam iam hac in caussa ille locus notatus est, *οἱ ψυχαις ἀποθανοντων λαμβανομενοι* (hinc nouum nomen aliis, *δαιμονιοληπτοι*, vt statim sequitur,) *και ῥιπτȣμενοι, ὃς δαιμονιοληπτȣς - - καλȣσι παντες.* Habet hoc a gentilibus tractatoribus. HESIODI carmen iam antea adscripsimus, cuius sensum confirmat locus PLVTARCHI de oraculorum defectu, *ἐι γαρ αἱ διακριθεισαι τȣ σωματος ἢ μη μετασχȣσαι ψυχαι, δαιμονες ἐισει, κατα τον θειον* Ἡσιοδον; inde *Clemens* ALEXANDR. Stromat. 6. summatim dicit, *δαιμονας μεν τας τȣτων*, mortuorum

§. IX.

Iam, postquam de vocabulorum historia vidimus, ad summam rei venio, & aequioris de daemoniacis, quorum apud scriptores

rum ψυχας καλουντες, &c. quae loca debeo *Iac.* ODE pag. 902. 903. *commentarii* de angelis. Idem CHRYSOSTOMVS scripserat Homil. 2. in Lazarum, vt notatur ad Homil. 28. in Mathaeum, p. 336. edit. MONTFAVC; licet hic hanc, propositionem, ὅτι αἱ ψυχαι των ἀποθανοντων δαιμονες γινονται, ita diiudicet, γραϊδιων μεθυοντων ταυτα τα ῥηματα, και παιδων μορμολυκεια. Si IVSTINVS isto iam tempore tam imperite exposuit, facile patet, praecipuam sic ratiocinandi partem non ex diuinarum litterarum vera disciplina, sed ex opinionibus vulgaribus pendere. Ergo IVSTINVS ebriarum vetularum ingenio tum vsus est, iudice CHRYSOSTOMO. Similes, licet difficiles, nugae, exstant apud plures patres; THEOPHYLACTVS in Luc. 23. προ του θανατου του Χριστου μεγα δικαιον ἠν τῳ διαβολῳ κατα των ψυχων; de *iure* diaboli in animas mortuorum, inde ab antiquioribus frequentari solent mira decreta; nec fas fuit *Petro Abaelardo* his nugis contraire. Comparetur vel libellus περι της του παντος αἰτιας, quem le *Moine* latine transtulit, & quem *Iosephi*, alii aliorum nomine laudabant. *Optatus*, Mileuit: animas, *quas ante eius aduentum* diabolus *possidebat*, Christum redemisse. Est autem etiam Iudaeorum opinio, quos inter non pauci, vt fuit antea notatum, in sepulchris ideo habitabant, vt spiritus, (mortuorum animas) sibi adsciscerent. Locum MENASS. *ben Isr.* excitauit HEIDEGGERVS tom. I. dissert. selectarum, diss. 6, de apparitionibus spirituum, §. VI, ex libro *Zohar*, cuius vetustas solet inepte iusto magis extolli. - - Dari spiritus quosdam, quorum tanta *potestas in animas* hominum defunctorum sit, vt eas sibi subiectas habeant, &, quo ipsis videtur, corpore induant &c. Tamen *Cornel. a* LAPIDE ad Luc. 8, 29. & CALMETVS ad Matth. 8, luces & cruces in coemeteriis adhuc laudant, iis pellendis vtiles. Est vero fatendum, vniuersam patrum vtrorumque *daemonologiam* constare ineptissimis opinationibus, inde a *Platonicorum* & Graecorum disciplina magica deriuatis, quas doctrinarum theologicarum in fastigium euehi, iure atque merito non patimur. Igitur illi boni patres, ne Graecis minus eruditi viderentur, daemones sub aërem ponunt, corpuscula talia circumdant, quae suffitu & nidore nutriantur; longo numero talia commenta noua e patribus colle-

ptores ſacros fit mentio, interpretationi operam nouam ſtudioſe dabo; quod conſilium nemo, opinor, reprehendet, qui cognouerit,

collegit WETSTENIVS in notis ad *Origenis* exhort. ad martyrium, tomo I. operum edit. de la RVE, p. 303. 304; ſed poterat non parum iſtis crepundiis ſuperaddi vel ex *Clementinis*. Nemo, arbitror, inuidiam mihi hic conflatum iuerit, quod iſta libertate vtor. In tanta re, ius fas eſt, rem ipſam eloqui, ne vana auctoritatis patrum imago aliis obſit. Sum autem facile inter primos, qui patres, a tempore illo, recte excuſant; illud autem non patiar, in noſtra tempora eius generis ludibria magno conatu & grandi omine transferri. Iam ad ipſam cauſſam redeo. ORIGENES lib. 7. contra CELSVM, p. 742, non ſolum narrat, a Chriſtianis daemones eiici ex animabus humanis, ex *locis*, in quibus habitarant, ſed addit etiam, ἐσθ' ὁτε και ἀπο των ζωων· πολλακις γαρ ἐπι τη λυμη και των τοιȣτων ἐνεργȣσι τινα δαιμονες. Daemones dicit etiam *ex animalibus* per Chriſtianos *eiici*. Libro autem VIII. p. 765. haud paullo longius abit, ἀλλ' εἰ χρη αποτολμησαντα λεγειν τινα, Φησομεν, ὁτι λιμοι, και ἀποριαι ςαΦυλης και ἀκροδρυων, και ἀυχμοι, ἀλλα και ἡ τȣ ἀερος διαΦθορα ἐπι λυμη των καρπων, ἐσθ' ὁτε και των ζωων θανατω και τω κατα ἀνθρωπων λοιμω· παντα ταυτα δαιμονες ἀυτȣργȣσι δημιοι. Hinc facile conſtat, ORIGENEM nimis multa de daemonibus aut crediſiſſe, aut certe hic, aduerſus Celſum, finxiſſe; licet alibi rectiſſime obſeruet, ea, quae Iudaei de daemoniis, Belzebul &c. tradunt, eſſe ἡ ἐκ παραδωσεως, ἡ ἐξ ἀποκρυΦον. Nempe haec omnia tamquam myſteria ſalubria non ipſe recepit, niſi cum ſic poſceret cauſſa, quam agebat. Alibi ipſe non exigua difficultate ſe premi intelligit. Exſcribam locum in Matth. XVII, quem iam *Ioh. a* MARCK & WETSTENIVS excitarunt. Ἰατροι μεν ἐν Φυσιολογειτωσαν, ἀτε μηδε ἀκαθαρτον πνευμα ἐιναι νομιζοντες κατα τον τοπον - - τα ὑγρα λεγετωσαν κινεισθαι τα ἐν τη κεΦαλη, κατα τινα συμπαθειαν την προς το σεληνιακον Φως. Addit autem, Ἡμεις δε οἱ και τω ἐυαγγελιω πιςευοντες, (ὁτι το νοσημα τȣτο ἀπο πνευματος ἀκαθαρτȣ ἐν τοις πασχȣσιν ἀυτο θεωρειται ἐνεργȣμενον), ὁρωντες δε, ὁτι και οἱ εἰθισμενοι παραπλησιως τοις ἐπαοιδοις των Αιγυπτιων ἐπαγγελλεσθαι την κατα τȣς τοιȣτȣς θεραπειαν, δοκȣσι ποτε ἐπιτυγχανειν ἐν ἀυτοις, (iam ſequitur ipſius ſententia), Φησομεν, ὁτι

uerit, quanto momento illae historiae ad exspectandas hodie alias tragoedias adhuc pendere semper creditae fuerint. Nec depre-

ὅτι (μήποτε ὑπὲρ τοῦ διαβάλλειν τὰ κτίσματα τοῦ θεοῦ) τὸ ἀκάθαρτον τοῦτο πνεῦμα ἐπιτηρεῖ τινας σχηματισμοὺς τῆς σελήνης, καὶ οὕτως ἐνεργεῖ &c. Ad ferendam hanc sententiam duabus vtitur rationibus. 1) Ex euangelio *apparere* per daemonem hoc πάθος productum esse. 2) Non deesse suo tempore incantatores, qui δοκοῦσι feliciter iis mederi. Sed a) falsum est, ex illo δοκοῦσι colligi aliquid in hac caussa posse; fatetur hoc verbo ORIGENES se & alios ignorare, quod vere spiritus malus subsit & expellatur. Si autem ipse concedit, etiam a non Christianis eiici tales spiritus, sequitur vt minus intersit rei Christianae, vtrum daemones ipsos expulerit Iesus, an vero πάθος, φυσικον, quam, vt sciatur, sine incantatione, fasciis, & apparatu magico, per ipsam solam vim dei Iesum hoc fecisse, quod fecit. b) Si certo sciri non potuit, daemones ipsos esse, qui per ἐπαοιδὰς expellantur, debuerat designare, quibus ex rationibus de daemoniis illis christiani aliter statuant, quam Medici solent. Illud θεωρεῖται pertinet ad narrationem Euangelistarum: hanc omnes vident & legunt: vtrum vero haec narratio non sit isti tantum tempori conueniens & necessaria, sed ipsi daemones vere & proprie sint tempore omni intelligendi, hoc non θεωρεῖται. Igitur nec illud πιστεύειν antea locum habet, quam sciatur, vtrum ex istis duobus hic sit sub ista narratione comprehensum, &, si historica & vulgata notio ibi fuit designata, vtrum mutari & variare hominum de his accidentibus πάθεσι opinio, sine piaculo & scelere, numquam possit. Neque enim ex sacris litteris constat, opiniones de daemonibus, *quae sunt Graecis cunctis communes* cum his Iudaeorum plerorumque, eo ipso esse veriores, & pertinere ad ea, quae fide, (ob testimonium certum & clarum de credenda re vel eius determinatione *ceterum ignota*) sunt amplectenda. Cum enim de daemonibus fuerint tam vulgares opiniones, sine documento dei in scriptura V. T: facile patet, hoc argumentum daemoniacum, non esse haustum ex scriptura, sed esse collectum ex hominum intelligendi & arbitrandi consuetudine. Igitur non potest prius a nobis credi, & *fidei*, ex scriptura haustae, pars esse, quam certi simus, istas hominum tam late patentes opiniones, a deo in scriptura pro veris & indubiis declarari; quod profecto non ideo statim fit, quod in scriptura narrantur hominum de daemonibus sententiae. Cum enim hominum vel vulga-

deprecabor aliorum accuratum examen, si quidem rei huius ipsa ratio & veritas subinde melius, quam a me id factum est, erui

vulgatissimae opiniones non soleant eo esse meliores & veriores: certum est, eas non ideo consecrari, quia in scriptura narrantur ea, quae his opinionibus nitebantur. Itaque, post talem harum rerum interpretem, HIERONYMVS, AVGVSTINVS, instabiles & varii ambo) & latini longo numero his daemonologiis temere ducti sunt: vsque ad meliora illa tempora quorundam *Scholasticorum*, qui non solum memoriam atque ingenium, sed & rationis ministerium ipsi adhibuerunt. Mirabitur nemo, raros esse ex istis antiquis seculis interpretes, qui de eo cogitauerint, vtrum ista omnia, quae vulgo credebantur, & quae a graecis adscita erant, Iesu Christi & Apostolorum auctoritate, per has narrationes muniantur. Ista vero ad meliorem interpretationem referri possunt. ATHANASIVS de incarnatione verbi: Διαβολος ἐκπεσων ἀπο τȣ ȣ̓ρανȣ, περι τον ἀερα, τον ὡδε κατω, πλανᾶται, κακει των συν ἀυτῳ δαιμονων ἐξȣσιαζων, Φαντασιας μεν δι ἀυτων ἐνεργει τοις ἀπατωμενοις. Sunt & ista opinionibus fanaticis Manichaeorum, & Paulicianorum, vt dicuntur, satis similia; nihil tamen dicit de praesentia hypostatica in corpore humano; sed per daemones *produci phantasias* in hominibus. Hunc locum *Iac.* ODE iam attulit, sed longe alio consilio, p. 690. AVGVSTINVS de *Genesi* ad Litter. XII, 17. forte *reuera phreneticus* erat, sed propter ista daemonium pati *putabatur.* Nempe sine piaculo & scelere hoc AVGVSTINVS scribere potuit, quum in isto opere non populum respiciat, sed intelligentibus operam dare velit. Rem eandem eloquitur alicubi THEODORETVS, in Ps. 91, 6. δαιμονιον μεσημβρινον, κατα την παρα τοις πολλοις τεθεικε δοξαν. Scimus οἱ πολλοι sunt imperita multitudo; loquendi consuetudinem secutus est graecus interpres, non daemonium incursitans ipse confirmauit. AGOBARDVS epistola ad Barthol. Ita vt caderent quidam more epilepticorum, vel eorum, *quos vulgus* daemoniacos *putat* vel *nominat.* CAESARIVS quaestione CXII, Σεληνιαζομενȣς Φησι κατα την προχειρον των πολλων ὑπονοιαν, μη χωρȣντων ἀκȣσαι το ὑψηλοτερον. Vulgata in opinione imperitiorum hanc phrasin dicit fundari. Obseruat EVSTATHIVS in Iliad. α, Dianam haberi αἰτιαν μανιων, ὡς οἱον εἰπειν, τοις σεληνιαζομενοις. Ista WETSTENIVS collegit; quibus haec illa addo. DAMASCEN. in sacris parallel. tomo 2. edit. *le Quien* p. 470, ex homilia falso Chrysostomo tribu-

erui aut cui confirmari possit. Igitur quaedam quasi munimenta exstruere oportet, vt appareat, quibus rationibus ad eligendam sententiam vsi simus.

tributa, *μεγας ὁ δαιμων, ἡ ἁμαρτια.* CYRILL. hierosol. catech. 16, 7, *καλειται δε πνευμα και ἡ ἁμαρτια.* CHRYSOSTOMVS homilia 65. in Ioan. *τον ἀπο της ὀψεως τȣ χρυσιȣ - - ἐπιπηδωντα τη ψυχη δαιμονα.* AVGVSTIN. in Ps. XC, (91. Hebraice) Sermone I, recte hic intelligimus per daemonium meridianum, vehementem persecutionem. Magdalenae septem daemonia, *plurima vitia* interpretatur GREGORIVS M. & THEOPHYLACTVS, excitante *Bened.* PERERIO disput. X. in cap. XI. Ioan. p. 21, licet ipse 7 daemones, spiritus praeferat. *Magister sententiarum* lib. II. distinct. 8, „ vtrum daemonia (de quibus in Euangelio) *secundum substantiam fuerint ingressa*, an propter mali effectum *dicantur* ingressa, non adeo „ perspicuum est. GENNADIVS: daemones per energiam, (operationem) *non* „ *credimus substantialiter*, illabi animae, sed applicatione &, oppressione „ vniri. BEDA quoque super Actor. 5. de Anania, e quo forte habet Magister: „ notandum quod mentem hominis *iuxta substantiam implere nihil possit*, nisi „ creatrix trinitas — *daemones non substantialiter* intrant corda hominum, „ sed propter malitiae effectum; *de quibus pelli dicuntur*, cum nocere non „ sinuntur. „ Miror hunc locum nondum a quoquam animaduersum fuisse; miror LOMBARDVM hic tam bene scripsisse; miror ALBERTVM M. inter primos esse, qui hic palam a Magistro discedunt; scribit enim in istam distinctionis partem: mihi non est dubium, quin homines multi daemonium habuerint & habeant *in corpore suo interius* &c. Nempe *monachalis* daemonologia aut eius studiosa defensio obsederat ALBERTI ingenium. ALEXANDER *ab* HALES, Summae parte II. qu. 117. artic. 4. §. 4. Missio in cor Iudae non fuit per essentiam aut substantiam, sed per operationem; vnde glossa super Habac. 2, dominus in templo suo sancto: potest assidere simulacris spiritus immundus, sed *intrinsecus esse non potest.* Addo ex BONAVENTVRA in sentent. lib. 2. distinct. 8. quaest. 2. Ergo, si non potest in simulacris, multo minus in corporibus humanis. Idem concedit quidem de corporibus humanis, (monachica disciplina imbutus) sed negat de animabus in quaest. 2. „ Concedendae sunt igitur rationes, ostendentes, quod ani-

„ mabus

I. Ex narrationibus constant euangelia; antequam de rebus Iesu Christi scriptis monumentis prodere coeptum est, Apostoli earum rerum ipsi, sicut alii testes, seriem iam enarrare solebant, eo consilio, vt Iudaeos & alias gentes, de meliori religione edocerent. Scimus enim τα σημεια & facta Iesu eo consilio narrata & scriptis tradita fuisse, vt inde constaret, ipsum esse locupletissimum verae religionis abiiciendaeque superstitionis & molestae sedulitatis, doctorem; per quae facta salubribus dictis fidem & auctoritatem conciliauerit. Iam Iudaei & Graeci daemonum omnia plena opinabantur, homines etiam ab iis inuadi & in furorem &c. conici. Ex hac opinione illud loquendi genus antiquitus natum fuerat, hic *habet daemonem* (19), est δαιμονιζομενος, i. e. (hoc recens forte & ab aliis non-

„mabus humanis illabi non potest malignus spiritus. Quod Glossa dicit (ad „Luc. 4.) intrauit diabolus &c. dicendum effectum; seu conformitatis mali„tiam.„ Ceterum BONAVENTVRA quaest. 3. an daemones possint sensus illudere, ad *experientiam multiplicem* cum se recipit, facile prodit, actis & fabulis sanctorum, quas monachi insani & inepti conscribillauerunt, se plus tribuere, quam rationi. Nec THOMAS aquinas, audet ab istis AVGVSTINI, si ad vulgus loqueretur, decretis de daemonum variis artibus recedere, semen virile eos auferre &c. Ex his apparet, fuisse etiam olim inter christianos doctores, qui ineptum indignumque putarint, si quis daemonem substantialiter in daemoniaco adfuisse statuat: licet multi & plerique alii hoc tamquam insignem rem & cum christianismi ipsa indole coniunctam, mordicus tenuerint.

(19) Diligenter hic ad rem, quae geritur, attendendum est. Homo aliquis est a statu valetudinis solito deiectus; intelligendi vsitatum modum amisit; turbata ad ipsum est series repraesentationum, & sensationum; connexarum cum illo rerum alia iam ad ipsum adest, si conscientiam sui ipsius pateris, conditio. Insanit; furit; alia omnia sentire sibi videtur, quam sentit; igitur hunc malam nexum amoliri vult; irruit in homines alios, tamquam in auctores pestiferos. Iam illud euenit, vt *aut* ipse daemonem, malum spiritum,

nondum satis obseruatum, addo,) talia damna hic corpore & animo aeger sibi & hominibus aliis inferre gestit, qualia solent vbique credi inferre nociui daemones. Aduersus hos homines Iudaei exorcistas ipsi adhibebant, cum cascis caerimoniis & fatalibus herbis. Iam adducuntur ad Iesum tales homines; praeeunt nomenclatores, qui ex sua aliorumque sententia illos *daemoniacos* praedicant. Facile patebit, nondum adesse auctoritatem, quae iubeat nos credere, daemonem, substantiam ipsam quamdam, in his hominibus sedisse. Est phrasis *historica*, quae opinionem per manus traditam prodit; vera illa an falsa sit, nondum constat.

II. Si fuit vulgata ita loquendi consuetudo: sequitur, vt Euangelistae, qui hominum aliorum eius temporis, praecipueque Iudaeorum ad Iesum inclinandorum caussa scribunt, hanc loquendi consuetudinem seruauerint, vt ab hominibus miraculorum magnitudo eo magis cognosceretur, si etiam ad atrocissimas, quas opinabantur, res pertingebat, & quidem, sine herbarum & aliarum rerum ministerio. Neque enim apud Iudaeos idem est, *κακως εχει, ασθενει*, &, habet daemonium: Omnis *δαιμονιζομενος, ασθενει*, sed non contra. Nemo autem eorum, qui sunt ratione temporis remoti, ex hoc narrandi genere, iu-

rum, imo plures simul, sese agitare opinetur; quoniam inest ipsi ingentium malorum metus, ex impulsu morbi in corpore, (atque hic saepe dicitur *δαιμονιζομενος, δαιμονων, δαιμονιων*, daemonis instar se gerens, daemonem se reputans, vt alius vitreum, testaceum, sese credit, qui *κρυσαλλιζομενος* dicendus esset; sicut *ἑλληνιζομενος*, qui gloriatur se *ἑλληνα* praestare, *πλατωνιζομενος*, &c.) *aut*, vt alii homines, ingenti malo ingentem caussam reperturi ita statuant, hunc hominem a daemone illapso ad tanta mala & damna, quae sibi aliisque infert, impelli; hi iam homines dicent daemoniacum, *δαιμονιζομενον*, daemonem imitantem, siue, quia vere ita ipsi sentiunt, siue dedito consilio, vt alios homines satis admoneant, vt sibi ab eius vicinia & consuetudine studiose caueant.

re & merito, confectum esse statuere potest, ipsos etiam Euangelistas, qui sic scribunt, ita de omnibus exemplis δαιμονιζομενων sensisse, vti vulgo homines solebant. Nisi enim iam antea aliquis ipse decreuerit, ingenti id momento pendere, vtrum Iesus furorem, insaniamque per miraculum amouerit, an vero, praeterea caussam sub sensus non cadentem, spiritum aliquem, tanti furoris auctorem, ex hominis furiosi corpore, in quo ὑποστατικως insederit, eiecerit, de qua atrocitate in scriptura sacra, praeter Euangelia, de quorum hic argumento quaestio demum est habenda, nihil exstat, quod clari documenti nomen habere queat: nemo profecto occupare potest, ideo semper hominem a daemone insideri, quoniam Iudaei ita loqui & opinari solent. Nondum igitur ad nos constat, Euangelistas fuisse ipsos in hac vulgata sententia.

III. Nec illud abnuerim, si quis pertendat, Euangelistas vtique ipsos sensisse (licet nondum inueniam eius rei documentum;) haec tamen illorum opinio, nondum efficit, vt etiam nos auctoritate hac quasi moti, statuamus, hos homines, de quibus ita senserint, a daemone semper inhabitatos aut actos fuisse. Nisi enim resciamus, cur recte & vere haec sententia ab ipsis suscepta fuerit, non habemus eam auctoritatem qua ad *credendum* & ad fidem opus est. Cum discipuli Iesu Iudaeorum opiniones alias, falsas, non solum ipsi addidicerint, sed etiam diu tenuerint, a quibus eos Iesus per vim & imperium non auocauit, quia hoc iam minus erat frugiferum, e. c. de Messiae persona vniuersa & conditione (20): facile apparet, eos etiam

(20) Hic autem error & vulgata opinio, de Messiae omni persona & munere, pertinebat profecto multo magis ad summam emendandae religionis caussam, quam opiniones hominum de daemonum in res corporeas, quod deus patiatur, imperio. Comparet aliquis Ioh. 12, 16, discipulos, etsi audiebant Iesu Christo acclamari, Hosanna, tamen *tunc demum* intellexisse, istud oraculum, *laeta-*

etiam in hac opinione aliquod tempus mansisse, si Iesus sapienter sciebat, nondum opportunitatem emendandae opinionis, nihil ad id damni tum inferentis, adesse. Itaque si vel maxime narrantes ita ipsi senserunt: tamen non sequitur, vt eadem hodie sentiendi nobis imposita diuinitus sit necessitas: nisi constet, eos a Iesu ipso aut per θεοπνευστιαν ea in sententia confirmatos fuisse. Duplici enim modo illa auctoritas exsistere potuit; vt aut Iesus ipse hoc edixerit, semper insedisse daemones, quoties daemoniaci illi, quos alii sic nominabant, ab ipso sanati fuerunt; aut ex θεοπνευστια id sciuerint. Huius autem rei luculentum documentum non inuenimus, quemadmodum etiam eo id

laetare Zion &c. ad hunc Iesum omnino pertinere, licet splendore externo destitutum. Et v. 34, populus dicit, audiuimus *ex lege*, Messiam *manere semper*; alibi, quasi iusta lex commemoratur, ex Galilaea propheta non venit: tamen ista omnia Iesus non aperte refutat, sed sensim, & per facta. Iam, cum Iesus istas vanorum hominum ineptias, quibus Messiam vltro exornabant, sapienter passus sit, & magis re ipsa & factis sensim refutarit, quam oratione multa correxerit: mirari non possumus, si eamdem docendi rationem praetulerit, in refellendis de daemoniacis hominum opinionibus. Potuerunt igitur & ipsi Iesu discipuli de daemoniis adhuc errare; donec oriretur ex rationibus intellectis liberalis cognitio. Atque ratione non destituimur, si contendere audeamus, hunc docendi modum Iesum sapientissime tenuisse; aliter enim ipsa religionis interna indoles emendari non poterat. Si hominum aliorum sententia, opinio, institutaque extra diuinorum librorum fines nata, hanc auctoritatem retinerent, vt, sine proditarum ad alios rerum inuestigatione singulari, a cunctis statim sacrarum legum & religionis loco haberentur: numquam exsistere religio melior & libera potuit. Itaque Iesus ipse & ἐρευναν τας γραφας iubet, & suas cunctas doctrinas ad deum ipsum refert auctorem: vt iam fuerit necesse, hanc doctrinam comparare cum scitis & sententiis vulgaribus, ex qua comparatione, adiutore & auctore των ἠθικων & πνευματικων ipso deo, exsistebat iudicium de praestantia & veritate religionis Christianae; sic sensim collapsa est opinio de daemoniacis & daemonum quotidianis aduersus homines studiis.

id redit, vt Iesus ipse statuerit, necesse & e re doctrinae salutaris esse, vt daemonum euntium in corpora nostra imperium truculentum ab omnibus hominibus credatur & confirmetur; de quo tamen & hebraica volumina sacra omnia tacuerunt, & Apostolorum epistolae nihil praecipiuut. Superest igitur, vt diligenter obseruemus, vtrum Iesus sapienter institutionem de eo, quod erat ex superstitione hominum creditum, dispensarit: de quo dubitaturum arbitror aequiorum neminem. Si Paulus Iudaeis fuit Iudaeus, facile poterimus intelligere, nec Iesum a sapientissimo docendi κατ᾽ οἰκονομιαν exemplo, quod librorum V. T. esse videmus, omnino recessisse, nec falsas opiniones cunctas simul, praecipue de daemonum imperio physico, statim & palam reprehendisse. Scimus adeo de discipulis eum suis hanc sententiam prodidisse: multa sunt, quae vobis exponenda essent, sed eis capiendis adhuc estis impares; multo ergo minus, cetera Iudaeorum plebs cuncta statim rectiora pati & capere poterat, in quibus opinando aberrabat.

IV. Igitur iam ad θεοπνευστιαν, narrandique ipsum modum, quo Euangelia constant, diligenter nobis respiciendum est: vt ne negligamus recte de daemoniacis sentiendi vlla adiumenta. Etsi etiam θεοπνευστια eo non pertinuit, vt omnes de rebus vulgo obuenientibus repraesentationes & ἐννοιας in auctoribus sacris ita corrigeret, vt cum ipsis his rebus, de quibus sunt, omnino & semper conuenirent, quae res fieri plane non potuit (21), adeo nec a deo praestita fuit; nam oporteret simul, factum

(21) Hi enim scriptores sacri manent homines, tempore & loco & ratione ipsa nexus illius, in quo quisque constitutus est, ab hominibus cunctis semper diuersi; ista diuersitas & varietas, quae etiam intelligendi varietatem secum fert, & sapienti dei consilio adest, & libertatem atque το ἠθικον inuoluit. Itaque θεοπνευστια huc non facit, vt scriptor de rebus iis, quae sensibus & intelligendi suae facultati subsunt, semper ita, vti posteriores, & το διοτι, intel-

factum esse; vt omnes homines in eodem nexu a deo constituti essent, vt de istis rebus similiter, quam aliter sentiendi semper illis adesset maior ratio, quod e medio tolleret & libertatem hominum & varietatem, sapientiae diuinae praecipua documenta: tamen illud effecit, vt sapientissima ratione de rebus, factis, dictisque Iesu narratum fuerit, ita, vt pro diuersa temporum humanarumque rerum conditione saluberrima existat de religione christiana disciplina; quae adeo etiam de *daemoniacis* statuere potest alio tempore aliter, quam statuerunt olim & Iudaei & vetustiores rudioresque Christiani. Ad hanc diuinam & sapientissimam cognitionis nostrae dispensationem optandum esset, vt ipsi Christiani diligentius attendissent. Si enim nos dei sapienti rerum humanarum gubernatione sic vtimur, vt colligamus meliores de rerum causis sententias, deo etiam digniores: profecto illae plebis opiniones nobis hodie legem non scribunt.

Igitur ita narrant sacri historici, vt permutent varia vocabula & varias descriptiones, Marci 1, 23. *homo erat in* spiritu immundo (22); *hebraismum* hic nemo non agnoscit; pro quo *Lucas*

intelligat atque sciat: sed pertinet tantum ad scribentis eam auctoritatem, qua de religionis ipsius rationibus & capitibus praecipuis scribentem praeditum esse oportet. Illud igitur inde nascitur, vt sapienter & prout conuenit consilio dei, scripsisse credendus sit; scripserunt vero hominibus eius temporis & eius loci. Ipsum autem dei, Euangelistas ἐμπνευσαντος consilium, *non pertinet eo, vt hominum iam omnium de daemoniacis sit vna sententia;* licet de daemoniacis ita narratum sit, vti legentium varia conditio id & patitur & requirit. Istorum vero opinionibus deus nostra ingenia non subiecit.

(22) Eadem phrasi *Marcus* vtitur, c. 5, 2. homo *in* spiritu immundo, pro quo *Lucas* c. 8, 27. scribit, *habens* δαιμονια, sicut Marcus ipse v. 15, ἐσχηκως, qui habuerat, των λεγεωνα, Legionem dictum daemonium. *Esse in*, quod particula ב saepe prodit, significat, το δεινον, multum & magnum τεκμηριον

Lucas 4, 33, habens ſpiritum daemonii immundi, quae eſt hebraica deſcriptio inſanientis & damna lubenter illaturi, ſicut de

ϱιον appoſiti praedicati. Eſt autem nondum ſatis explicatus hebraismus, cui nomen רוח, πνευμα inſeruit. Non licet mihi hic eſſe verboſo; igitur breuiſſimis tantum explicare audeo. Πνευμα eſt, generatim agitatio; principium & fons vitae, in homine a ſigno eius, (flatus, halitus, ſpiritus,) deſignatus; inde *curtus flatu*, impotentis irae, quia ſpiritus per vehementiam crebrius ductus, indicat mutationem, determinationem nouam illius agitationis. Hinc fontem etiam actionum; ſuſcipiendorum a viuente conſiliorum & dirigendarum ad ea actionum; ſignificat ſtatum & vſum conſcientiae ſui & aliarum rerum ad nos relatarum. Dicitur igitur πνευμα ζωης, ζηλωσεως, πορνειας, πλανησεως, γνωσεως, σοφιας, φοβȣ. Haec omnia ſunt ex genere *accidentium*. Hinc, vt multorum loco, vnum excitem auctorem, *de* LAVNAY in remarques ſur le texte de la bible pag. 325, ſcribit: *eſprit*, pour paſſion, affection, Num. 5, 14. Iud. 9, 23, diſpoſition de volonté. Ieſ. 37, 7. Hoſ. 4, 12. 5, 4. Luc. 9, 55. Deſcribunt igitur Hebraei hoc nomine ſaepe bonas malasque mentis conditiones, quatenus ſeſe exſerunt in actionibus hominis. Tale πνευμα & רוח deus mittere dicitur, ſiue vltro hominem noua corporis mentisque praeſtantia augeat, ſiue contractam male faciendo malignitatem permittat. Πνευμα ακαθαρτον, inuenio, (haud ſcio an primus obſeruem) Zachar. 13, 2. ψευδοπροφητας, και πνευμα το ακαθαρτον εξαρω απο της γης. Hinc audeo nouam lucem ſperare ad ea loca, quae de daemoniacis agunt. *Spiritus impurus* ſignificat a) impulſum, motionem mentis a cauſſa non domeſtica, ſed extrinſecus, vt nobis videtur, prouenientem; inde etiam, mutationem conſcientiae rerum coniunctarum & noſtri ſtatus liberi per eam adhuc ad nos determinati; hinc homo ἐν πνευματι, facit & loquitur ea, quae a conſuetudine aut ſua aut ab omni humana ſolita abhorrent. Hinc etiam πνευμα vocatur, initium nouae rationis agendi in hominibus, per vim aliam, quam quae eſt hominis ipſius, factum; per quam ſolita peccandi & ſiniſtre de rebus ad nos relatis iudicandi conſuetudo, interrupta eſt. Pro vario gradu & impulſu illa dei vis ſalubris, non nocens, hominem, prophetas, in ecſtaſin rapit, &c. Contra ea, huiusmodi externa, noua vis peſtifera, hominem, a priſtinae conſcientiae ſtatu deiectum, impellit ad mala ſibi aliisque atrociter inferen-

de *Saule* Rege dicitur. Quemadmodum enim interpretanda est ea phrasis, homo *est in* spiritu, sic & altera, *daemonium est in*

inferenda. Turbata enim serie solitorum sentiendi finium, succedit inusitata agendi vehementia, quae par est & aequalis confusioni omnium sensationum; quoque maior sufficitur extrinsecus, auersandorum nexus & multitudo, eo eo maior exsistit auertendorum illorum impetus. Cumque hi homines per externam vim impulsi nil nisi terrores & metus sentiant ingentes, quorum auctores daemones esse posse, si deus id velit, statuebant: ex duratione quadam harum turbationum exsistit quaedam nouae species conscientiae, vt daemonem sibi intime, quacunque id ratione sit, immistum nonnumquam sciant; aut plures daemones, si succedentem aut simultaneam diuersitatem malignorum impulsuum distinguunt. Hinc iam patet ratio narrandi illa, qua dicitur Iesus allocutus esse daemonium, & *illi* imperasse, vt exeat; alibi vero, cum *homine*, non cum daemonio, locutus esse. Nemo hinc elicere potest, diabolum *in* ipso homine exstitisse, licet homo eius rei sibi conscius esse videretur. Iesus autem non poterat aliter loqui, quam vt hic hominis turbatus conscientiae sui status permittebat; cuius extrinsecus interruptam mutationum naturalium seriem hac ratione restituebat, si iam intelligeert, impedimentum & auctorem malignum a se remoueri. Arbitror hic me hanc caussam & denominationem daemoniaci non nihil illustrasse. Hic, quem *in impuro spiritu* esse Iudaei dicunt, recedit a victu, a societate hominum, quia interrumpitur solita, quae eum adhuc regebat, rerum cum eo coniunctarum notitia & scientia. b) *Impurus* autem significat, harmoniam harum mutationum in euertendis & proculcandis legibus & iuribus diuinitus ad homines sancitis; βλασφημιας multas & continuum studium barbaro & inaudito more grassandi. Hinc intelligi forte melius poterit, cur Iudaei coniungant criminationes istas, in Iesum, βλασφημεις, & daemonium habes. Homines igitur omnes ita furentes, vt contra ius & fas diuinum & humanum aduersus se & alios semper agant, dicunt non solum esse in spiritu, in emotae mentis statu, sed etiam in *impuro* spiritu. Cum vero & *Iudaei* alii & *Sadducaei* hac eadem phrasi in diuersis vtantur voluntatibus: superest, vt semper adhuc in id inquiratur, vtrum deus naturali tantum ordine ad hanc mentis mutationem vsus sit, an vero etiam, quod ille ad consilium dei non sufficeret,

eo; habet daemonium; iſta non infert, hominem ὑποστασιν ſuam tantisper miſcuiſſe cum illa daemonis; ſic & haec non dicit, aliam ὑποστασιν in homine fuiſſe, ſed κατα τι, σχετικως, ratione cauſſae & miniſterii maligni ſic dici ſolere, per quod homo a ſtatu ſanae in ſe aliosque mentis deiectus fuerit. Ideo in *ſynagoga* fuit, vt ſuper eo preces & exorcismi fierent. *Marcus* v. 32. iungit, τους κακως ἐχοντας και τους δαιμονιζομενους, *geteufelte*, vt in *Herborn.* bibliis redditur, mallem, morem diabolicum, daemoniorum adſciſcere ſolitos. *Matthaeus* 4, 16, tantum hoc poſtremum verbum poſuit: itaque *Marcus* per praemiſſam deſcriptionem diuerſos gradus innuit, ſicut & *Lucas* inuoluit, qui ſcribit c. 4, 40. ἀσθενουντας νοσοις ΠΟΙΚΙΛΑΙΣ; qua phraſi *Marcus* v. 34, vtitur tamquam minori, κακως ἐχοντας ποικιλαις νοσοις, addita maiori, και δαιμονια πολλα ἐξεβαλε, και οὐκ ἠφιει λαλειν τα δαιμονια, ὁτι ᾔδεισαν αὐτον, ſcilicet, τον Χριστον εἰναι, vt Lucas addit v. 41. Poſtremam hanc orationem illuſtratum ibo in margine (23). Hic adhuc illud obſeruo, *Marci* 1, 42. occurrere phra-

ret, externam ſpiritus cuiusdam operationem adeſſe iuſſerit; hoc Sadducaei negabant, licet dicerent *ſpiritus bonus*, *malus*.

(23) Scimus ſaepe Ieſum vetuiſſe, vt ne ante tempus publici quaſi nomenclatores quidam exſiſterent, qui, id grandi ore concelebrarent, ipſum eſſe filium Dauid, ſeu Meſſiam: cuius rei ratio non eſt obſcura. 1) Pertinebat enim ad vniuscuiusque propriam erga Ieſum libere ſe gerendi rationem, vt ipſe per gradus cunctos ferendi proprii iudicii ire poſſet. Videmus igitur Ieſum Iohannis diſcipulis non reſpondere κατηγορικως, qui quaerebant, vtrum ſit *ille* venturus, an vero exſpectandus ipſis ſit alius; adducit eos ad vſum motae per miracula & doctrinam liberae rationis, vt ſimul inciperent mutare & corrigere praeconceptas de Meſſiae ſplendida gloria opiniones. Similiter etiam Plato reſpondet, non κατηγορικως, quae res impetum hominibus addidiſſet, & minuiſſet Iudaeorum ἀναπολογησιαν. 2) Si absque illo ſapienti modo fuerat, imperita multitudo res nouas contra Romanos aperte molita fuiſſet, impedimento pro occaſione erroris domeſtici vſura. Sed hic iam ad id reſpiciendum, quod

phrasin, ἡ λεπρα ἀπηλθεν, *abiit* lepra, qua & *Lucas* 5, 13. vtitur; ex verbis igitur illis, ἐξηλθον, ἐξηρχετο δαιμονια, non conficitur,

quod Marci 1, 34. cap. 3, 11. 12. Luc. 4, 41. dicitur, *daemonia* sciuisse hunc Iesum esse Christum seu exspectatum liberatorem; & Iesum silentium eis imposuisse, ne ipsum manifestarent. Haec oratio est omnino illorum temporum & hominum, non καθολικη. Ideo vetat Christus testimonium de se diabolicum, quia Iudaei omni iure illud reiicere poterant. Per diabolum enim nemo vnquam de veritate theologica poterat aut debebat conuinci: Atque excusanda a nobis est Chrysostomi & quorundam aliorum rhetoricatio, qui daemonas diuinitatis Christi praecones dixerant. Pseudopropheta & πνευμα ἀκαθαρτον est Iudaeis, auctore sententiae deo, idem; nec ea, quae δαιμονιζομενοι, in hoc statu loquuntur, possunt ad ipsam religionem & eius caussam recte trahi. Inquiramus autem in hanc sententiam: daemones sciebant, Iesum esse Christum, filium dei, ipse autem vetuit, hoc ab iis prodi. Occupemus, diabolos καθ' ὑποστασιν adesse & hoc prodere. Non adsunt, nisi iussu dei peculiari; & ob rationem cum consilio missionis Christi coniunctam, vt huius veritatem & auctoritatem claris experimentis summi in ipsos imperii ad homines adiuuarent. Itaque ipsi conuicti erant, Iesum esse Christum; cum sint ad mendacium & fraudem omnino compositi, lubenter & ex studio in deum aut homines, hanc Iesu laudem & auctoritatem non confitentur; ergo coacti, & contra voluntatem solitam id produnt. Cogi non poterant, nisi per gubernationem & imperium dei. Tamen a Iesu ipso, noua & contraria auctoritate, hoc profiteri vetantur. Apparet igitur hic inesse difficultatem non leuem, cuius explicationem nemo iam poterit pro inutili aut temeraria habere. Ego interea, dum meliora doceat, in eam sententiam pendeo, haec dici ex vulgata hominum opinione, quia daemones longe plura scire, quam homines, credebantur. Ψευδοπροφητης & πνευμα ἀκαθαρτον Iudaeis est idem, vt vidimus ex loco Zachariae. Quidam horum δαιμονιζομενων simul prophetas agebant, seu de mutatione rerum Iudaicarum etiam de religione, quasi ἐνθεοι, sermones habere solebant. De Iesu multi iam diu rumores erant, inde ab ipso nato, angelorum etiam testimonium nacto. Nec Iesus sine sociis suis venire solebat, & saepe non sine multitudine aliorum. Itaque poterat facile contingere, vt huius generis homo, qui de religionis & rei-

ficitur, daemonia eſſe in homine ὑφιςαμενα. Daemonium habere dicitur Iohannes, quia panem non edit, nec bibit vinum; ſeu quia ſolito victu & habitatione in vrbe non vteretur. A rationis igitur vſu alienus videbatur; id vero daemonio tribuebant. Ergo non omnes habent daemonium, qui a Iudaeis habere daemonem ſeu malum ſpiritum in corpore, ſine hac noſtra notione, dicuntur; ſeu, alia eſt ibi huius vocabuli notio, quam quae ſequuta per ſecula & apud φιλοσοφικωτερους obtinet. Marcus, 3, 22. refert ſcribarum hieroſolymitanorum de Ieſu ſententiam, *Habet* Belzebulem, ſeu principem daemoniorum; hic ἐχειν, *habere*, alio ſignificatu occurrit, quam vulgo attenditur: ſcil. ad manus ei eſt, ſocius & miniſter Belzebul, ſine Ieſu vexatione, morbo, damno. De Maria Magdal. Luc. 8, 2. δαιμονια ἑπτα ἐξεληλυθει, intelligo, cum patribus quibusdam, per hebraismum, de vitiis & flagitiis immanibus; ſiquidem *Lucas* hic iam coniunxerat, πνευματα πονηρα και ἀσθενειας. De Belzebule vero ſatis patet, Ieſum ἐξ ὑποθεσει Iudaeorum disputare; nec ad nos ſancire phariſaeorum reperta & παραδοσεις, de rebus ad religionem ex ipſorum arbitrio, pertinentibus. Illorum enim vniuerſa tum religio, ideo fuit falſa, inepta atque indigna deo, quia de daemonibus tales opiniones conſecrauerant, quarum in V.T. fuit nulla auctoritas. Quae res confirmatur per illam parabolam, de ſpiritu immundo (*parabolam Belgae*, *Maldonatus* & alii fatentur;) qui per loca arida circumit &c. Facile videmus, haec figmenta ex vocabulo ציים, *Ziim*, quod habet notio-

publicae conditione meliore ſolebat in iſto ſtatu emotae mentis loqui, talem orationem habuerit. Eius generis eſt illa oratio, rogabant vt ne *ex illa regione eiicerentur*, & *veniſti nos* βασανιζειν *ante tempus.* Iſti omnes loquendi modi ſunt fundati & iuncti in ſolita opinantium hominum ſerie & conſuetudine: atque, ſi id ſit, non poſſunt euadere ſententiae ſimpliciter theologicae; niſi quis daemoniacorum magiſterium velit lubentior pati, quam ſolebant Iudaei. His difficultatibus explicandis, opus eſt, vt porro detur opera.

notionem *aridi*, *ficci*, ſenſim collecta fuiſſe a Iudaeis poſterioribus. Haec igitur demonſtratio a Ieſu neceſſario καθ' ὑποθεσιν tantum informata eſt; ad conuincendos autem talia opinantes Iudaeos multum faciebat; atque huc praecipue pertinet *Marci* 4, 33, *talibus multis parabolis* loquebatur ad eos, ad plebem, καθως ἨΔΥΝΑΝΤΟ ἀκȣειν (24). Iam obſeruo diuerſitatem additarum deſcriptionum miraculi in Gadarenorum finibus; Matthaeus tantum generatim deſcribit; Lucas addit, veſtimentis non vſum fuiſſe, nec manſiſſe in domicilio hominibus ſolito (25), & cum *Marco*, *catenis*, *compedibus* ſaepe vinctum, ſed iis ruptis indomitum in monumentis, & *montibus egiſſe*, ſeque lapidibus caecidiſſe. Contigit autem haec hiſtoria extra terminos Iudaeorum, inter Graecos Romanosque incolas. Negari non poteſt, hic deſcribi hominem furioſum, quem *catenis* & vinculis conſtringere ciues ſolebant. Igitur *ſecundum quid*, malum ſpiritum & plures ſimul daemones de eo praedicant; ratione ἐνεργειων & impulſuum variorum, quibus ſana intelligendi & cogitandi vis corrupta & impedita fuit; quae externae, nouae ἐνεργειαι, quoniam corpore pro inſtrumento vterentur, conſtrictis membris & ipſae conſtringi poſſe putabantur. Inuſitati plures modi, quibus malignus ille impulſus hominem

(24) Matth. 13, 34. ſimiliter dicitur, ταυτα παντα ἐλαλησεν ὁ Ἰησȣς ἐν παραβολαις τοις ὀχλοις, ad *populum*; & ſine parabola non locutus eſt eis. Nempe ideo minus aperte & categorice Chriſtus iſto tempore docuit, quia non *poterant* aliter vtiliter audire. Quid hoc eſt aliud, quam Ieſum ſapienter ad captum hominum de nouis his doctrinis locutum eſſe, ſeu iis remediis & ſubſidiis cognitionis tradendae vſum eſſe, quae fuerunt ad eius conſilium optima; vt, non obſtantibus plebis tum opinionibus vulgatis, per excitatum cogitandi de ſenſu parabolarum ſtudium, ſucceſſu temporis, cognitio locum opinionum occuparet, & hoc examen liberum falſum religionis modum euerteret.

(25) Similiter *daemonium* apud *Philoſtratum*, loco antea allegato, minabatur illi puero κρημνȣς, βαραθρα.

minem per varia rerum corporearum & sensibilium vehicula omnino afficiebat, dici possunt *plures* daemones; quemadmodum Luc. 9, 1. παντα τα δαιμονια ideo dicuntur; c. 10. 19, πασα δυναμις τȣ ἐχϑρȣ ipse homo autem, δαιμονιϑεις, Daemon quasi ipse effectus, ob ingentem vim in inferendis sibi aliisque damnis; & vniuersus horum impulsuum in corpore praesentium stabilis nexus, πνευμα immundum, in numero singulari. Miser homo, qui varietatem inusitatae malignitatis corpus afficientis sentiendo distinguebat, nomen ipse reperit, multitudini impellentium φαινομενων, *Legio; latinum*, quia inter Romanos vixit, non hebraicum; vnde colligi potest, eum hebraice loqui non potuisse, sed ἑλληνιστην aut proselytum inferioris ordinis fuisse. Si pristina illa mentis perturbatio ab homine iam abesset, & multos porcos simul ille in mare deiici conspiceret; plurium daemonum impetus hominem reliquisse & in porcos iam versus esse dici poterat (26). Illa autem oratio, quae per os huius insani adhuc

(26) Fateor interpretes quosdam fere ineptire mihi videri, cum tradunt, huius partis historiae esse eum sensum: hos homines daemoniacos ipsos impetum in porcos fecisse; & hanc rem Euangelistas, scriptores sacros, his tantis verbis designasse. Si isti homines simul cum porcis se praecipites dedissent, tum facile crederem eorum furorem impellendis bis mille porcis, & absterrendis τοις βοσκȣσι cunctis, parem fuisse. Grex ille erat non paruo interuallo remotus ab hoc loco, vbi Iesus daemones eiicit; hique daemoniaci continua rabie infestam reddiderant partem hanc regionis, ita vt per eam viam nemo soleret ire; quam ob rem certum est pastores non paruo interuallo gregem hunc remouisse. Debebat itaque ostendi, statim daemoniacos illos, qui ex *sepulcris* prodibant, Marci 5, 2, potuisse ad locum illum pastorum penetrare; gregis autem ingentem & subitum impulsum per tempestatem & vehementiam venti aut per eius instar, quo porci varie afficiebantur, non contigisse; hoc nos putamus. Nec profecto hi homines, aut ex illis alter, circumire poterat, & collaudare, ὁσα ἐποιησεν ἀυτῳ ὁ Ιησȣς, sed multo magis narrandum fuisset, ὁσα ἐποιησεν ipse homo ἀυτοις τοις χοιροις. Itaque nisi opine-

adhuc hominis proferebatur, neceſſario conueniebat cum hoc eius ſtatu, quem ſibi conſcire ſolitus erat (27). Matth. 17, 15. σεληνιαζεται filius meus; Marci 9, 16, ἔχει πνευμα ἀλαλον, & quidem

opinemur, omnes homines fuiſſe ad audiendum talem dei praeconem pronos, licet ſcirent, eum ipſum porcos praecipites egiſſe: ſtatuendum vtique eſt, vim aliam externam, iſtos porcos merſiſſe, & parum abſum, quin ſtatuam, Ieſum per fulmen immiſſum porcos praecipites egiſſe. Vtitur certe ipſe eo ſymbolo ad deſignandum Satanis ingenium maleficum: vidi Satanem e caelo *ſicut fulgur* lapſum. Fulmina autem, quia nocerent, daemonibus ſeu malis angelis, a Iudaeis tribuuntur. Externum aliquod documentum adfuit, e quo homines ſcirent, iſtos furentes iam liberatos eſſe ſuo infortunio.

(27) Iſti ſermones, qui dicuntur eſſe daemoniacorum, & qui hic narrantur, ſunt ex perturbatione naturalis in corpore ſtatus; ſed vtrum, ea perturbatio ſit ſine daemonis operatione, diſputatur. Non abeſſe hanc malignam operationem, poteſt videri ſatis veroſimile, ex collatione initii V. Teſtamenti. Subſtantia quaedam ſpiritalis mala, quemadmodum olim euerſum iuit ſalutarem dei ad homines inſtitutionem: ita & Ieſu Chriſti doctrinam impedire conabatur. Ad homines in metu inſano retinendos excitat forte in homine per ſenſationis malignitatem iſtum cogitandi modum, vt roget Ieſum, ne *extra* hanc χωραν expellatur Marci 5, 10, vt homines opinentur, eos ibi denuo nouos metus & terrores excitare poſſe, niſi peculiaribus caerimoniis placentur. Nomen etiam ſibi adſciſcit *legionis*, ut homines affatim metuant, & ſacrata caſca vocabula ἀποτροπαια ſtudioſe requirant. Prodit porro, nondum tempus eſſe, quo daemonum metus & pauores inter homines ceſſent; βασανον contingere ad daemones per Ieſum ſimili ratione, ac per alios ἐπαοιδας & exorciſtas. Tandem exclamat, hunc Ieſum eſſe filium dei altiſſimi, Meſſiam: vt ille intempeſtiuus teſtis Iudaeorum aduerſus Ieſum furorem augeret. Iſta poſſunt ad theologicum locum pertinere; ſed & licet rem aliter fingere; vt hi homines loquantur ex longa furoris conſuetudine, quae omnia fecit diabolorum plena, quia ſolebant a pueris talia prodigia audire & monſtrata intueri.

dem παιδιοθεν (28), atque τυτο το γενος non exit, ει μη εν προσευχῃ και νηςεια. Hoc remedium morbo, ex vitio naturali orto, non omnino conuenit; contingit enim, vt piissimi parentes infantes debiles & vitiosos pariant & habeant. Est igitur aduersus vim peruersae imaginationis; homo ille, si cibus subtrahitur, si in precum quadam consuetudine agitatur, redit ad veram & iustam sui conscientiam. Illum vero statum diabolo tribuebant Iudaei; itaque phrasis illa vsurpatur. Poenae in loco solebant Iudaei reputare. Si vero homines satis excitati sunt ad deum ipsum vera religione amplectendum, quod sine precibus & legum aduersus sensilium rerum impetum scientia & obseruantia nec fit nec continuatur: tum deus consilium suum consecutus est, & daemonum, inusitatoque vllo ministerio non vltra vti credendus est. Μεγαλειοτης θεε, Luc. 9, 43, in illustri tum loco posita est, & nemo, nisi sciens & volens, veram religionem amplius ignorat. Marci 9, 38, idem est eiicere daemonia, & facere δυναμιν. Sed numquam eiectum fuit daemonium, sine curato corporis morbo; ergo morbi dicuntur daemonia, quia ab iis inferri vulgo credebantur atrociores; nam morbi, qui sine impetu & tumultu essent, non dicuntur daemonia. Ioh. 7, 20, dicitur a Iudaeis, *daemonium habes*, quia falso opinaris, malum ingens aliquod tibi instare, quod non instat. Videmus igitur satis clarum & hoc exemplum, hebraicae loquendi consuetudinis. Similiter & cap. 8, 48, 52, daemonium habet,

(28) Cum non desint infantes *muti*, ex vitio corporis ipsius: oportet, vt hic puer olim locutus fuerit, vnde credi potuerit, eum sine naturali vitio & labe esse, nouumque damnum huius facultatis esse a caussa non naturali & solita. Cur autem huic puerulo id scaeui euenerit, sapientiae, religionem veram adiuturi dei, vnice deputandum est. Hoc confirmo ex *Ioannis* 9, 3, huic ideo *caecitas* accidit, *vt manifestentur opera dei;* per miraculosam sanationem homines eo adducebantur, vt ipsi iam studiose de deo & eius colendi meliori modo cogitarent.

habet, qui inuſitata & inaudita proloquitur. Cap. 9. Ioannis eſt clarum documentum, morbos alios, caecitatem, lepram, quia ſine furore in alios & rabie eſſent, daemonio numquam deputatos fuiſſe. Hinc Luc. 10, 17. diſcipuli addunt hunc gradum, KAI, *etiam*, δαιμονια, violentiores morbi, quorum indoles eſt ſatanica, ſub noſtra poteſtate ſunt; v. 19. adhibet Ieſus Iudaicum loquendi genus (29), poteſtatem vobis dedi calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem δυναμιν τȣ ἐχϑρȣ; quaſi animalia venenata, quia damna corporibus noſtris inferant, pertineant ad δυναμιν illius hoſtis, qui ἐξοχως dicitur

(29) Omittere nequeo hunc verſum 18, ἐϑεωρȣν τον Σαταναν, ὡς ἀςραπην ἐκ τȣ ȣ̓ρανȣ πεσοντα, quod Ioh. 12, 31. dicitur, ὁ ἀρχων τȣ κοσμȣ τȣτȣ ἐκβληϑησεται ἐξω. Scio interpretes pleroſque omnes hic ad poteſtatem diaboli in hominum animos tantum reſpicere; quosdam etiam quaſi in *calendario* diem notare; vt ne quid pereat iudaicae ſuperſtitionis, ad nos ſancte transferunt. Sed de iſta ſublimiori parte iſto tempore Ieſus non praecipue loquebatur; exagitanda prius erat haec vulgata opinio, inepte & χυδαιως de daemonibus & angelis, corporeas res cunctas mutantibus, ſtatuentium. Chriſtus vniuerſam diaboli rem & poteſtatem proiici dicit, ſed illam vulgo creditam ſimul, & iſto adhuc tempore praecipue. Apoſtoli poſtea clarius & caſtius de hoc tenebrarum regno *interno* locuti ſunt. Princeps mundi eſt phraſis Iudaica, Phariſaeorum repertis tribuenda, ſi attenditur ad longum opinandi genus, quo ſcatent libri Talmudici: quaſi angelus quidam malus in terrarum orbe, praecipue in *gentes* & gentibus ſimiles, imperium grande tenuerit, licet ſub deo adhuc conſtitutus. Difficiles ſunt & vetuſtae huius generis nugae, quibus omnis religio plane corrupta fuit. Hic e caelo, ex iſto faſtigio (vti fere Capernaum ἑως τȣ ȣ̓ρανȣ ὑψωϑεισα, dicitur, Matth. 11, 23.) vt Ieſus ſymbolice tum vidit, per meliorem doctrinam, deturbatus fuit, vt in terrarum orbe dei vnius imperium, non diuiſum cum diabolo, amplius crederetur. Chriſtiani iam, omnes Chriſti diſcipuli, de Satana & eius ad damna corporea inferenda miniſtris daemonibus, haud paulo minus & credent & ſtatuent. Ita profecto & haec Ieſu miracula nos inſtituunt, & Apoſtolorum epiſtolae, vt a diaboli in humanas res phyſica poteſtate nihil timeamus; moralem vero etiam infractum ſemper eamus.

citur hominum hoſtis, a Iudaeis autem maxime ob poteſtatem in corpora timebatur. Loquitur enim omnino de omni malorum, quae ad corpus pertinere poſſunt, genere. Etiam in oratione dominica, ῥυσαι ἡμας ἀπο τȣ πονηρȣ, ſententia informatur ſic, vt homines bono & forti animo eſſe audeant, abiecta metuendi illa conſuetudine & ſuperſtitione.

§. X.

Iam colligamus ex hoc narrandi vario modo certiora quaedam momenta, de daemoniacis. Patet igitur ex iſta θεοπνευςων narratione varia, 1) Iudaeos de multis hominibus daemonium praedicaſſe, propter nociuam furoris indolem. 2) Quia furentes ſunt a mente ſana deiecti, prouerbii loco fuiſſe, vt diabolum habere diceretur, qui ἀτοπα & a religione Iudaica vulgari abeuntia dicere videretur. 3) Ex ſolis illis deſignationibus, δαιμονιζομενος, δαιμονιον ἐχων, ἐν πνευματι ἠν πονηρῳ, confici non certo poſſe, vt iſtos homines omnes a ſpiritu quodam maligno, hac illa ratione, ſemper male habitos fuiſſe ſtatuendum nobis ſit. 4) Quasdam tamen hiſtorias ita comparatas eſſe, vt facile apparere lectoribus quibusdam, imo multis, licet non cunctis omnium temporum, poſſit, interceſſiſſe aliquod antea inuſitatum operationum genus, ad vehementer turbandam & peruertendam corporis mentisque ſanitatem. De hac re liberum eſt cuique arbitrari. 5) plane non conſtare, vtrum tales mutationes ab inſidente corpus humanum καθ᾽ ὑποςασιν daemone; potius id alterum, quod ab eius operatione quadam externa deriuandae ſint (30). 6) Has operationes ex peculiari & omnino ſingu-

(30) Cum *Marcus* 5, 9. in *maſculino* ſcribat, Ieſus interrogauit *illum*, hominem, ſicut & Lucas 8, 30, non vero ad ipſum daemonium, *in neutro*, facile patet, daemonium non inſediſſe hominem ipſum, aliter *homo* ipſe, non potuiſſet ita loqui, vt ratio fuiſſet deſignationis, αὐτος, ὁς. Niſi quis velit

nouo

singulari consilio dei, quod istorum temporum rationes in suo genere indiuiduas & Iesu Christi doctrinam complectebatur, locum potuisse habere. Cuncta Iesu miracula eo pertinebant, vt fides tam singularis & nouae personae, quam gerebat, ad homines longe optimo sufficientique modo fieret. Igitur, miraculum eiectorum daemoniorum, vtcunque eius ipsa quasi materia circa quam designetur, non est eiusmodi, vt conuicti esse possimus, exsistere vmquam, post luculenter amplificatam Iesu Christi doctrinam, similem conditionem & statum rerum,

nouo vnionis hypostaticae genere theologiam ex insipida daemonologia augere. Semper igitur differebat ὑποςασις daemonis ab ὑποςασει hominis; & cum de daemonibus scriptura sacra praecipere huius generis tam inepti nihil posset, inque ea nihil exstet: Omnes propositiones debent ex aliis nobis notis rebus aut veritatibus diiudicari. Negligentia interpretum hic non semper accusanda est; saepe temporum ratio, ex dei consilio, ita tulit, vt in huius generis rebus, quae non sunt de essentia christianae religionis, aberrarent; & hoc exemplo debebamus semper manu duci & doceri, nullas ad nos valere *patrum* vel doctorum sententias, nisi quarum rationem ipsi intelligimus. Corrupta est magna pars religionis Christianae, postquam Christiani a doctorum pendebant noua auctoritate, & cognoscendi suam facultatem ad istius modum circumscribebant. CYPRIANI inueni primam illam truculentam phrasin, *de obsessorum corporibus eiiciuntur; de obsessis corporibus exire* coguntur. Inde inter *latinos* latissime patuit hic error. Errorem opinandi dicere audeo; certe non est propositio theologica, aut hermeneuticae ex S. S. veritatis. Illud ἐκβαλλειν, *eiicere*, induxit interpretes; non vero refertur ad corpus ipsum hominis, saltim de ea finitione in scriptura sacra exstat nihil: sed refertur ad nexum praesentem & symbolum aliquod externum, quod homo dabat, cum sanaretur; hic vero nexus non constituit necessario inhabitationem daemonis. Eiectus dicitur daemon ex homine, cum homo desinit isto modo furere; quia nulla documenta mentis perturbatae postea edit. Marci I, 43. Iesus ἐξεβαλε leprosum, non ex se ipso, sed ex hoc praesenti nexu, qui erat in societate Iesu. Graecum vocabulum respondet hebraicae coniugationi Hiphil, iussit abesse, recedere.

vt deus daemonibus operationes in corporeas noſtras res permittere aut iubere poſſit. Fuit enim tum materia miraculi edendi; ſed ſecutis temporibus miracula nulla erant, quia ceſſauerat materia illa. Etſi autem facile conficere me poſſe confido, *numquam* ad nos ſatis conſtare, *poſt illa* naſcentis religionis chriſtianae tempora, diabolum homines *obſediſſe*, in corpore καθ' ὑποστασιν praeſentem, quod nec antea contigiſſe ex vllo documento certo ſcimus: tamen ab illo hic loco, quia eſt theologicus, dogmaticus, me iam abſtineo, cum hic tantum *hermeneuticam* ſcriptionem inſtituerim.

§. XI.

Supereſt autem adhuc illud, vt efficiam, hanc determinationem, morborum cum furore in alios coniunctorum quorumdam ortum, qui ad daemoniacas operationes refertur, in ſacris quibusdam narrationibus ſuppeditari videri: quoniam a quibusdam interpretibus huius generis origo inaudita, omnino negatur (31). Rem hic ipſam ſpecto, de qua ita ſentio: narrationes quasdam Euangeliorum id ſecum ferre poſſe, pro ratione lectorum. Ceterum ipſe vltro fateor, ipſi rei chriſtianae, (quae a recta de Chriſti conſilio ſententia, non vero ſimul a diaboli quodam huius indolis miniſterio, *ad nos* hodie pendet,) decedere nihil (32), ſi maxime nihil diabolici hic ſtatuatur; ſed hoc non

(31) WETSTENIVM, BEKKERVM, principes nomino viros; ex antiquis *Poſidonium*, Medicum; de quo *Philoſtorgius* narrabat.

(32) Dolendum magnopere eſt, multos ſcriptores theologicos funeſto quodam & quaſi ſacro impetu id magis egiſſe, vt de diabolis bene multa hodieque *credamus*: quam vt inſignes leges amoris, & ex ſapienti conſilio dei nexum cognitionis noſtrae & cum rebus ipſis fluxum, ſtudioſiſſime obſeruauerint. Niſi ſcirem multos ſe & ſuum ſenſum nimis adamare, licet deum & ipſam cauſſam religionis ſimul prae ſe diligenter ferant: opinari auſim, multos diabolum

non facit, vt hermeneuticae caussae huius discussioni nihil decedat. Itaque his rationibus vti aliquis potest. Iudaei & Graeci opinionibus de daemonibus seque & alios impleuerant; *Sadducaei* daemonum maleficia non solum, sed & Angelos bonos ministros negabant: vtrique de errore pestifero, illi, superstitionis, hi mechanismi fatalis, conuincendi erant. Morbi & furores nullo tempore fuerunt rari aut inusitati; fuerant etiam huius generis mala per miraculum olim ad Mosis auctoritatem, tam ad Israelitas, quam ad Aegyptios & alias gentes stabiliendam, a deo inflicta; multi etiam prophetae mala physica per miraculum sustulisse narrantur. Similia & inter exteras gentes fama vulgari, quam nos falsam esse scimus, celebrabantur, inde ab HOMERI tempore. Iam, cum Iesus longe meliorem religionem sub ista tempora ad omnes homines confirmatum iret: opus erat, vt & Iudaeorum & Graecorum grandes aberrationes per

bolum & daemones amare & reuereri, quam se aliosque homines magis. Negari non potest, 1) Iesum fecisse miraculum, licet eius obiectum non credatur fuisse daemon ἐνυποςατος homini; 2) Iudaeos saepe abuti nomine *malus spiritus; daemonem*, graecis significare animam mortui. 3) Ante has Iesu Christi res gestas, occurrere in scripturis V. Test. de daemonum homines ὑποςατικως inuadentium, nihil, documentum nullum. 4) Non esse hominum omnium de iisdem rebus sententiam eandem, nec deum sub piaculo sanxisse, vt de daemonibus omnes christiani hoc statuant, quod credunt plerique. 5) Ex vetustis patribus quosdam non parum haesisse, & alicubi fluctuasse in sententia ferenda. 6) Interpretes illos, qui aliter statuunt, retinere & S. S. & christianae religionis studium: tamen, quod est stupendum, multi daemoniacos, & communem descriptionem vltro repertam, ita defendunt, quasi ista sex momenta plane non adessent. Sed solent multi mordicus tenere παραδοσεις patrum, piorum & honoratorum hominum, sicut olim Pharisaei faciebant idem. Potest vera esse haec hypothesis; sed plerique eam tantum ex παραδοσει tuentur, non ex cognitione; potest autem etiam tantum narrari, pro eius temporis consuetudine, & vt isti auditores lectoresque facilius salubriusque intelligerent.

per eam arguerentur. ARGVI autem poterant partim per doctrinam explicitam, partim per facta Iesu Christi. Plerique autem omnes iusto amplius de malorum spirituum imperio statuebant; quidam alii iusto opinabantur minus, religionis rationes & adiumenta alia cuncta reiicientes, nisi quae ab vnoquoque pro suarum rerum conditione & cognitione diuersa vltro reperiri solerent. Cum vterque hic mentis error bonam religionem iniuria fere aequali conuelleret: facile intelligi potest, singulare quoddam dei consilium hic tum locum habere potuisse, quod omni tempore alio locum non habebit. Itaque partim per narratas Iesu Christi doctrinas, partim per eius res gestas, hominum siue superstitio siue segnities & torpor moralis, pro varia errantium conditione, corrigi poterat. Quod si igitur eum narrandi modum hic inuenimus, vt, nisi vehementer atque iniustissime omnia torquere & cogere in vnum tuum opinandi modum velis, occurrant quaedam indicia operationum in homines inusitatarum: sequitur, vt rationibus non ἁπλως destituantur, qui negant, tantum physica nec insolita hominum mala hic narrari, licet non minus sint iniqui illi, qui semper & vbique non solum daemonis cuiusdam operationes adesse sibi aliisque quasi sub piaculo persuasum eunt, sed etiam hos homines noua quadam ὑποστασει diabolica liberalissime ipsi augent & ineptissimae opinationi ex his Euangeliorum locis praesidium moleste seduli arcessunt. Huius enim opinationis, quae nobis cogitantibus, ὑποστασιν (praeter ἐνεργειαν) daemonis simul in ipso daemoniaco homine offert, nec vola nec vestigium in S. S. per hermeneuticas rationes reperiri potest.

Non est mihi hic praetermittendum, WETSTENIVM, qui multa vtiliter ad hanc caussam collegit, vt fieri solet, si inueteratae & falsae opiniones primum excutiuntur, iusto longius abiisse, cum negat, notis ad Matth. IV. p. 281: recte a nobis responderi, (si a nobis quaeratur, cur isto praecipue tempore diabo-

diabolus hanc in corpora hominum exſeruerit poteſtatem), dei permiſſu id hic contigiſſe, vt Chriſtus eo ampliorem ſanandi haberet occaſionem atque materiam. Etſi enim ipſe ad ſanandi occaſionem & materiam minime me recipio, quippe quae vtique non deerat, vbi hominum ſiniſtram valetudinem & corporis malignitatem varie ſibi contrahentium ſimilis erat viuendi, gignendi, educandique liberos ratio, ac hodie eſſe vbique ſolet: tamen falſo & ſine iuſta ratione refutandi materiam deſumit ab Agyrtarum exemplo, qui venenum bibant, vt theriacae ſuae praeſtantiam praeſenti documento probent. Niſi enim aduerſus dei ſapientiſſimam bonitatem vltro inſurgere audeamus: ſcimus ex S. S. deum minora mala nobis prudenter immittere, vt a maioribus nobis aliisque caueatur. Itaque iſtud exemplum inertis hominis, & improbo conſilio hominumque vanitate in ſuam rem temere abutentis, ad hanc cauſſam nihil omnino facit. Similiter iniquum & impium eſſet, SENECAE illo loco, de benef. 6, 26. hic vti, „nequitia eſt, vt extrahas, mergere; „euertere, vt ſuſcites; vt emittas, includere. Non vulneres „me malo, quam ſanes.„ Iſta enim omnia partim ſine omni iure & bona ratione homo homini facit, partim ſine vllo alterius bono, ergo cum damno & detrimento certo. Si igitur Chriſtus ipſe, Ioh. 9, 3 nos docet, ex peculiari dei conſilio iſtum hominem, ſine praecipuo ſuo parentumque id merentium peccato, caecum natum fuiſſe: profecto recte inde concludere licet, ex permiſſu dei, maiora inter homines emolumenta promoturi, eius generis mala tum temporis a diabolo infligi potuiſſe, vt noua quaedam cauſſa nouorum & aliorum graduum in morbis, quam qui ſine iſta oriri tum ibi poſſent, per aliquod temporis ſpatium ad homines exſiſteret. Redit autem res maxime ad documentorum omnium collectionem, & hominum exercitia in arbitrando.

Neque hic illud nobis poteſt obiici, non intelligere nos hoc tempore vllam rationem, quomodo ſubſtantiae, quae noſtros ſub ſenſus non cadunt, in corporeas noſtras res operari ita poſſint, vt inuſitatae illarum exſiſtant mutationes. Niſi enim quis ſua ipſius reperta de rerum nexibus praecipue velit exoſculari: aequum ſane eſt, vt ſciat & fateatur, licere & hominibus aliis de rerum circa nos ordine & nexu cogitare, & eorum colligere aliquod quaſi corpus & ſyſtema, quae ipſi per comparationem ſolitarum ipſis & notabilium in rebus mutationum, & ſolitarum cauſſarum, obſeruare & intelligere ſibi videntur. Talium enim rerum cognitio non conſtat quadam ad omnes vniuerſalitate; ſed eſt in σχεσει ad ceteram hominum conditionem: quae ſi in iis rebus, quae faciunt ad cognitionem colligendam, non multum differt, plures homines conueniunt in cognitione. Si igitur confici hoc nequit, vt certi iam ſimus, illam cognitionem, qua aliqui tales operationes ſpirituum malorum in corpora negant, eſſe vnice ad omnes veram, & eſſe & manere ad omnes iam & in poſterum homines eaſdem negandi rationes: facile patet, nec ex horum hominum hac cognitione exſiſtere argumentum, tollendarum ὁλως & omnino, ex S. S. clara interpretatione, operationum in corpora diabolicarum; contra ea vero etiamſi ſtatuere poſſumus, nullas diaboli operationes tales fuiſſe, quales ſolebant homines olim aut hodie informare; opinionem certe talem, ſi quis eam teneat, non efficere, vt ſic omnino fuerit. Cum plerique omnes olim philoſophi daemonum, (quod nomen varie ſignificabat) operationes ipſi ſtatuerint: ſequitur, licet de modo illarum & iure quaſi, cognoſcamus nihil, quia non cadit ſub ſenſus noſtros: vt tamen illas ipſas in hoc rerum ſenſibilium ordine contingere & euenire poſſe, non ſine ratione a multis credi & potuerit, & poſſit; ab iis autem nos, ſi ratio iubet, diſcedere ius fas eſt.

§. XII.

Vidimus omnes tempore Christi homines, de daemonibus sensisse sinistre; alios enim nimio & iniusto illorum metu temere actos; alios in contrarium temere arbitrandi flagitium incidisse, vt animae, a corpore distinctae substantiae exsistentiam, & durationem post corporis interitum non crediderint. Sadducaeos scimus a Iesu Christo dedita opera conuictos fuisse, ita, vt eos a quotidiano corporis studio & turpi sensuum obsequio adduceret ad ratiocinandum de eo, quod est deo, opifice optimo, & nobis dignum: quae fuit vnica via, quae ad euertendum hunc pestiferum errorem ea ratione duceret, quae & deum & hominem decet. Idem Iesus claris & categoricis multis propositionibus confirmauit animae humanae conditionem, & futuram post corporis interitum durationem; (licet confirmare non potuerit, falsam eorum opinionem, quae post mortem ex animabus malis daemonas aliorum corpora ingressuros tenebat;) atque hac ratione magnam partem eius sententiae, quae fuit Pharisaeorum, sua auctoritate, qua ob multa miracula pollebat, licet non omnem istam sententiam, eiusque solitum modum, denuo sanxit & consecrauit. Contra ea, de diaboli perpetuis in terra negotiis & maleficiis, quod plane nulla vmquam fuerint, sententiam claram & indubiam tulit nullam, quam Iudaei pati non poterant; factis autem & rebus suis gestis, institutoque id procurauit, vt nullibi daemones amplius eo modo esse crederentur, quo esse vulgo dicebantur. Eiicit daemones, e daemoniacis, quotiquique ad eum ducuntur; profecto non eo consilio, vt discipuli & Christiani, inde quasi diuinitus statuerent, daemones ipsis *adhuc eodem modo* timendos, aut experiundos nobis quotidie esse: sed hoc vnico consilio id facit, vt omissa falsa religionis indole, quae non erat libera, nec ad hominum aliorum vtilitatem, deique maiorem gloriam composita, ex ingentibus beneficiis ac miraculis fidem iam ipsi haberent, eos a Pharisaeo-

riſaeorum, Sadducaeorum, & peruerſorum omnium hominum contrariis ſtudiis, & conſuetudinibus abducenti, & viam ad agnoſcendum colendumque ἐν πνευματι deum monſtranti. Hanc ad rem quia nihil conferret, vtrum omnes homines de daemonum in corporeas res noſtras operationibus noxiis eadem ſentiant, quae tum ſentiebant multi Iudaei & Graeci, an vero ſtatuerent tantiſper aliter, donec exſiſteret phyſicarum rerum cognitio, ſi opus eſſet, ad plures maior: ſapienter nihil diuinae auctoritatis ipſe prodit; malum vero diaboli & angelorum malorum ingenium, iniquitatem, in dei beneficum ſtudium, inuidiam in hominum felicitatem, non vno loco confirmauit. Idem faciunt apoſtoli; diaboli & daemonum malum ingenium in peruertendis dei conſiliis deſcribunt, homines ab illa ſocietate auerſarum a deo & eius conſiliis voluntatum auocant; ſed poteſtatem in corporeas res nobis perſuadere, aut credendam eſſe nobis, iubere non ſolent (34).

Redea-

(33) Aliquoties iam id attigi, quod hic breuiter addam. Poſſit haec agendi ratio Ieſu Chriſto & Apoſtolis videri indigna, quod non ὁλως & alta voce, opinionem falſam de daemonibus reprehenderint. Sed hic rogo, vt, antequam vehementius inſtituatur accuſatio, explicetur ea oeconomia docendi, qua non ſolum diſcipuli Chriſti & Iudaei eum dominum & auctorem noui in terrarum orbem imperii exoſculati ſunt, ſed etiam vniuerſa religio Iudaica, quae legibus Moſis nitebatur, prudentiſſime fuit ad tempus tolerata; Paulus etiam quomodo iubeat, 1 Cor. 8, neceſſe eſſe, vt cognoſcamus καθως δει γνωναι, &c. ἀλλα, licet ſit longe veriſſimum, idolorum nomen eſſe vanum & futile negotium, (ſcimus autem *daemones* idolis & ſtatuis attributos olim vbique fuiſſe; igitur hic Paulus negat daemonum operationes exſtitiſſe, aut commercium cum illis corporeum) ἐκ ἐν πασιν ἡ γνωσις. Si vero & Paulus ſtudioſiſſime id ſpectauit, vt ne προσκομμα γενηται ἡ ἐξεσια (vera rei cognitione nixa) τοις ἀσθενεσιν, & cap. 9, 12. ἱνα μη ἐγκοπην τινα daret τω ἐυαγγελιω τε Χριςε, ſeu ne doctrinae curſum impediret, diligentiſſime antea corrigendo falſas ideas hominum audientium, quas antea collegerant,

quae

Redeamus autem, vt hanc caussam intelligamus melius, in illa tum tempora. Statim post Iesu Christi abitionem exeunt apostoli in regiones extra Iudaeam. Narrant publice res Iesu gestas. Circumfunduntur multitudine Syrorum, Arabum, Graecorum, in istis prouinciis. Hi auditores pleni sunt opinionum de oraculis, statuis, templis, daemonum consuetudine & operatione inclytis. Audiunt istos sermones & conciones: Iesus fecit haec illa miracula; *expulit* daemonia ex omnibus hominibus, qui ad ipsum adducti fuerunt; inuictas illas prodidit & proposuit doctrinas, deum non esse, nisi vnum, opificem

quae ad religionem iam nihil facerent: quis est, qui multum adhuc dubitet, etiam Christum & Euangelistas isto tempore, eodem consilio ductos fuisse? Quis vero hodie tam est iniquus, vt aliter omnino agere, & vehementiorem docendi modum, ad cogendam omnium sententiam tenere, opinetur magis esse sapientibus & Christianis dignum? Et quidem rei summa, quod mireris non ad Dei pertinet cognitionem & gloriam, sed ad *daemonologiam* illam, quam Iudaei & Graeci ipsi, sine dei auctoritate, repererant. *Non est in omnibus haec cognitio*, monet Paulus; nec possunt omnes statim ex isto opinandi errore in viam reduci, igitur ius fas, imo opus est, vt tantisper illis parcamus, nostra cognitione ipsi vsuri, licet alii nequeant. Isti vero alii quid tandem faciunt? Eam opinionem, quam Paulus sapienter, licet falsam, tolerauit, donec succedente tempore per dei in regnum cognitionis prouidam curam emendaretur, hi tamquam *arcem & summam* religionis christianae hodie, his temporibus, cum deus longe maiorem cognitionem procurauerit, volunt a cunctis, piaculi caussa, credi, teneri & amari. Debebant autem imitari Paulum, si maxime crederent, diuinitus ipsos meliora de daemonibus scire. Sed idem modus est etiam aliis tenendus, vt ne grandi ore, quasi heroicum beneficium concelebrent suam *γνωσιν*, nec temere & sine ratione plebem christianam antea his scitis nouis in fluctuationem ingentem coniiciant, quam intelligant, insignem vtilitatem & religioni & vitae vniuersae, qua solet vtraque a plebe exerceri, inde accedere; aliter *προσκομμα* & *ἐγκοπη* datur Euangelio Christi. Vetustissimum est illud: philosophum, qui ipse non sapiat & prudenter agat, esse non nauci, & e societate cum flagitiosis poetis eiiciendum.

rerum omnium, hominibus maxime fauentem, ſi debitam dent operam & ad cognoſcendum & ad colendum deum. Diſcedendum igitur iis eſſe ab iſtis ſtudiis, quae ad vnice beandum mortale hoc corpus, ad voluptates e ſenſibilibus capiendas, pertinent. Fauorem dei per Ieſu Chriſti doctrinam, ſi eam recte ſequantur, conciliari, &c. Ecquis putet nouos hos Chriſtianos ex his ſermonibus id praecipue collegiſſe, neceſſarium eſſe ad bonam ſuae religionis indolem, vt ipſi ſciant & retineant, quid Iudaei iſti de daemoniacis ſenſerint? an omnino a diabolo an ab anima corpore ſoluta illi homines obſeſſi fuerint? Tum vero, neceſſarium eſſe, vt omnes porro Chriſtiani de daemoniacis ſentiant idem illud, quod quidam pro ſuarum rerum conditione ſentiendum ſibi eſſe olim putauerint? Quaenam eſt igitur aliorum hodie noua aequitas & ſummum ius, vt tam grauiter poſtulent & quaſi diuinitus iubeant, non eſſe bonos Chriſtianos, non eſſe doctores probos, niſi qui de daemoniacis ſtatuerint illud, quod ipſi pro ſuo rerum ſuarum modo intelligunt; & quod ſtatuiſſe Iudaeos Graecosque, ſcimus forte nos, qui dubitamus, quam hi, qui affirmant, melius? ψυχας mortuorum, nominarunt daemones; igitur & nos idem ſtatuemus?

§. XIII.

Antequam huius ſcriptionis finem facio, non poſſum illud ſilentio praeterire, quod ad huius omnis cauſſae iuſtam arbitrationem non parum pertinet. Cognitio hominum ſemper fluit & progreditur. Si auctores ſcribunt, ſcribunt & ipſo hoc tempore, non vero ſcribunt tempore aliorum; & hominibus iſto tempore viuentibus illam operam praecipue deſtinant. Cognitio hominum diuerſis temporibus viuentium, eſt de iisdem rebus phyſicis, diuerſa. Exemplis & documentis in re clara opus eſſe non arbitror. Scriptores omnes prudentes obſequuntur conſilio ſuo, prout argumentum ipſum illud exſiſtere

pati-

patitur. Scriptura ſacra multo magis hoc ipſum obſeruat. De rebus phyſicis deus docere ἀμεσως homines, nec volebat nec poterat: quia ipſe phyſicarum rerum omnem ambitum, ſuccedentemque illarum, vbi opus & vſus eſſe poterat cognitionem ratione locorum & temporum, non vno modo definiuit. Quis vmquam, ſi ſcripturae conſilium & dei ſummam ſapientiam cogitat, opinabitur, exſtare in ſcriptura naturalium rerum & cauſſarum καϑολικας declarationes! Scio olim haereſin & flagitium fuiſſe, de terrae figura ſphaerica, de antipodibus, &c. autumari. Sed nemo *Philaſtrium* & eiusdem ordinis ſcriptores in illuſtri eorum interpretum loco ponet, qui aliis omnibus legem, & ius & fas ſcribant. Haec igitur hominum de rebus phyſicis & earum cauſſis cognitio, pro ipſorum loco & tempore variam conditionem ſubit; fieri enim non poteſt, vt de rebus phyſicis, vtpote vagis & ſemper volubilibus, homines, tam varii & diuerſi, omnes vllo tempore intelligant & ſtatuant omnino idem. Iam, cum homines de rebus aliis phyſicis iſto tempore cognouerint, ad ipſos certa, multa, (e. g. de origine roris, fulminis &c.) quae ſunt hodie, ad nos, non certa, ſine vllo detrimento, quod ad iſtos tum homines ἐν τοις ἠϑικοις ex illa tum pro certa habita cognitione, apud deum redundarit: ſequitur, vt nulla fuerit ratio, cur de daemonibus in S. S. exſtare debeat propoſitio categorica, pertineantne ad cauſſas mutationum in rebus corporeis, an minus. Si Iudaei & Graeci multi pro cetero plerorumque intelligendi & cognoſcendi illius temporis modo, daemonum tot maleficia exſiſtere arbitrati ſunt, quae inter nos hodie multi arbitrari non poſſunt: par tamen manet vtrimque ratio, cognoſcendorum miraculorum Ieſu &, quod eſt maximum, obſequendi ipſius doctrinis. Itaque dei conſilio ille cognitionis gradus non obſtitit; quem nec ἀμεσως emendare potuit. Cum ſit diuerſa hominum noſtrae aetatis doctorumque & diſcentium conditio, numquam deerunt,

qui

qui & ipsi, pro suo cognitionis modulo, daemones ipsos interfuisse istis morbis & furoribus, & hodieque interesse, statuant: nec contingere vnquam potest, vt *cognitio* eius rei exsistat apud omnes eadem (34). Fas igitur non est, vt de daemonibus communis hominum omnium *fides* quaedam quasi publice decernatur & consecretur; aliter enim hominum quorundam olim de suis rebus conscientia, quae est mutabilis & ad alios dubia, eueheretur ad fastigium reuelationis diuinae, cuius est summa semper & ad omnes eadem auctoritas. Si quis illorum daemoniacorum polluisset miraculorum auctoritate: tum demum ad omnes vnum & idem ius & fas enasceretur, non dubitandi de eo, quod aut ille de daemonum ipsi allapsa violentia, aut alii de caussa insignium ab ipso atrociter intentatorum malorum autumabantur. Minime vero licet scripturae sacrae inde

(34) Est enim historia; quae vtrum hac, an illa ratione interna constet, non potest ab omnibus, qui historiae intersunt, aut eam audiunt, sine diuersitate & dissimilitudine opinionis, omnino definiri. De *re*, inter omnes conuenit, Iesum per miraculum istos homines sanasse; de rei *modo*, vtrum illud παθος fuerit physicum, aut diabolicum, non conuenit omnibus, quia non potest; opus enim fuisset, vt deus ipse ἀμεσως id suo testimonio confirmarit. Obiectum testimonii diuini debet esse καθολικον sua natura, ignotum & occultum hominibus cunctis, pariter tamen necessarium ad coniunctionem cum deo. Huius generis autem haec quaestio non est. Vtrum enim isti daemoniaci fuerint a substantia quadam spirituali male habiti, an vero illi tum homines de daemonibus multa falsa crediderint, non facit ad credendum, Iesum esse Christum, auctorem salutis humanae, eiusque doctrinam salubriter experiundam. Ex miraculis eius doctrinisque haec fides existit; hoc si semel homines credunt, iam & illud sciunt, si maxime fuerit olim tanta potestas daemonum, tamen se ex illa exiisse. Si vero homines intelligere sibi videantur, tales daemones, ac tum credebantur, ὁλως non esse: Iesum nihilo tamen minus pro auctore salutis & crescentis de deo cognitionis melioris habebunt. Igitur non apparet ratio, cur κατηγορικως debuerit de quaestione illa sententia lata existimari.

inde vituperium aut quaerere aut metuere, quod falsam, forte, opinionem non clarissime refellat, sed sine reprehensione, locum habere tantisper patiatur. Quod ea ratione poterit porro demonstrari. In V. T. iam de vanitate daemonum creditorum decreta clara leguntur. Scriptura sacra occupat homines, intelligendo rerum nexui, pro suo loco & tempore, semper studiosos; ista studia sunt in hominum potestate, possunt bene, male, collocari. Ipsa hominum cognitio de cunctis, quae ad eos pertinent, rebus crescere, simul & sine successione, non potest; nec existit aliquis eius terminus ante terminum & finem humani generis. Quemadmodum igitur deus per scripturam prisci foederis id efficere non potuit, vt homines statim a bonis huius vitae minoribus transferrentur simul omnes, ad amanda bona πνευματικα, quippe qui sub isto tempore ante Christum plerique omnes desiderio felicitatis πολιτικης & rerum prospere hic gerendarum ita tenebantur, vt vel ipsi Iesu Christi socii, quantumuis hoc magistro domestico vsi, honores & diuitias, amari vulgo solitas, a Messia exspectarint: sic etiam fieri non potuit, vt deus omnes de daemonibus opiniones, etiam falsas statim & simul ex animis omnium, per vim euelleret. Cum Iesu Christi vniuersa prouincia fuerit μυςηριον ratione vniuersi, quod propositum erat, consilii, quod iam demum, vbi res eius gestae cunctae satis considerari poterant, patere melius incipiebat: facile apparet, nec Iesum potuisse ipsum omnes hominum falsas opiniones statim ἅπαξ ἁπλως refellere, quem scimus discipulorum falsas de ipso sententias sapienti modo tolerasse; nec Euangelistas & Apostolos, siue scribentes, siue loquentes, etiam postea, cum ipsi rectiora omnia scirent, ab eodem sapientiae exemplo potuisse statim recedere, si erat porro idem rerum coeuntium modus, ac erat ille, cui Iesus fuit obsecutus. Arbitror enim de daemonum falso & sine diuino iure credita in homines potentia, apostolos non minus certos fuisse, quam Iesum ipsum.

Itaque si cum Iudaeis graece loquentibus & παραδοσεις secutis res esset, profecto ita agere non licebat, vt Euangelistae occlamarent, stulti estis, vosmet ipsos decipitis, nulli daemones vos vexant, quorum quotidianae operationes inscitiae & superstitioni tantum deputari debent; morbo potius ingenti laboratis, naturali tamen: sed omissa illa disputatione, vtrum omnino verum sit, quod homines sibi scire videbantur, tollunt hoc παθος ipsum, & sic ipsa re docent, nullam exsistere iam daemonum vim in eos, qui Iesu Christi doctrinam sectarentur, & narrant, Iesum multos homines ex ista miseria diuinitus liberasse. Fingamus talem hominem postea tandem siue ex scripturae veteris sacrae examine, siue ex alia physicarum rerum inuestigatione, dubitasse, vtrum vere a daemone fuerit antea male habitus: nihil detrimenti inde ad ipsum aut ad susceptam religionem euenit. Sciuit se olim infausta corporis animique conditione vsum fuisse; sciuit se statim & diuinitus instauratum esse: iam quid, quaeso, refert, daemonem a se depulsum, an infortunium physicum remotum esse, ipse posthac statuat? Atque, vt hanc caussae huius disputationem studiosius adiuuem, quid tandem iis fiet Christianis, qui olim Iohannis tantum ministerio, & postea Euangelio scripto vsi sunt? Is enim de *daemoniacis* & σεληνιαζομενοις nec talia nec saepe narrauit. Infeliciores ergo fuerunt hi Christiani, quod Iudaicarum phrasium vsum & consuetudinem non confirmauerat Iohannes? Ex *Pauli* autem epistolis, praecipue ex 1 Cor. 8, quis de daemonum in humana corpora operatione talia doceri potuit? Scimus autem in Asia minori & *Europa* nec Matthaeum, nec Marcum, nec Lucam, sed Iohannem & Paulum praecones & scriptores rerum Iesu Christi praecipue fuisse; Euangelia etiam illa hominibus iis, ad quos *Paulus* epistolas scripsit, non ita destinata fuisse, vti fuerant aliis hominibus locorum aliorum.

§. XIV.

§. XIV.

Sed iam huic ſcriptioni finem facio; & ſummam quaſi eius ita adhuc prodo. Quaeſtio haec de *daemoniacis*, eſt, quod ad nos hodie attinet, *problema hermeneuticum*; non deſunt rationes, quibus aliquis moueatur, ad eligendam ſententiam plerisque omnibus communem; ſed ſunt etiam rationes, quae alicui perſuadeant, non ſatis ad nos liquere. Illud, opinor, hac ſcriptione effeci, vt luculentius pateat, hanc vniuerſam cauſſam daemoniacorum non pertinere ad ſummam & intimam chriſtianae religionis rationem. Bona & iuſta conſcientia poſſe de hac re ſententiam contrariam & aduerſam a Chriſtianis teneri. Id maxime opus eſſe, vt ne ſine iuſta auctoritate aliquid ad ipſa chriſtianis propria dogmata referamus; magis cum caeteris Apoſtolorum ſcriptis conuenire eos, qui ipſi ambigunt & dubitant, quam qui temere & antecedentium ſecuti gregem, caſu quaſi quodam, ad defendendam ſententiam iſtam ferri ſolent. Si ipſa cauſſae huius vniuerſa indoles attendatur, facile patebit, fuiſſe olim longe plures homines, qui de daemonibus & angelis ſtatuerunt iuſto plus, quam qui dubitando peccarint. Gnoſticorum vulgaria carmina, Manichaeorum multorum reperta, Arianorum inſtituta ad eam partem, quae fuit poſtea maxima, propendiſſe, ſi iam otium ſupereſſet, facile oſtenderem. Sed & ipſi catholici plerique de diaboli phyſico imperio, tam ſuper terram, quam ſub terra, quod Chriſtus, *phyſica* virtute ipſe vſus, aboleuerit & ſuſtulerit, mira carmina praeire ſolent, quibus melioris religionis laeta & diuinior indoles non parum infucatur & corrumpitur. Scimus autem, fuiſſe inter Iudaeos tales ſententias, & tam varium metum, a diabolorum phyſica potentia; confirmandum ergo & illis fuerat, diſſolutum eſſe diaboli imperium; ſed hae non ſunt partes chriſtianae doctrinae nobiliores; iis potius caremus. Modo illa πολιτεια, illa moralis connexio & ſimilitudo, qua homines *filii diaboli ſunt*, & nihil niſi infelicitatem ſibi aliisque procurare ſolent,

lent, Christo auctore & adiutore tollatur. Christi enim est, λυειν talia εργα diaboli.

Illud autem & ipse fateor, posse interpretes ab his cunctis aberrationibus liberos, amplecti sententiam vulgatiorem; multos viros doctissimos & integerrimos in ea fuisse: sed id simul teneo, non ius fas esse, tantum doctorum auctoritatibus hac in re quemquam ipsum doctorem regi. Quodsi id meis precibus consequi possum, vt doctiores interpretes hanc caussam iam ipsi diligentius excutiant, meamque disputationem studiose examinent: videbor mihi non paruo beneficio, licet refellar, quod lubenti mihi eueniet, rem hermeneuticam & eius vniuersum studium adfecisse (35). Vt primum licuerit prodibit *pars* huius disputationis *altera*, quae theologorum tuentium vulgarem sententiam, rationes omnes colliget & exponet: quae inter scripta etiam *Iohannis a* MARCK disputationum *partes octo*, Lugduni Batau 1693. diligenter sequar, quas, vt plures alias huius generis scriptiones legi & relegi, licet hic, vt ne nimis excresceret hic libellus, iis parum vsus sim. Est autem hic theologus Batauus nimis suarum partium studiosus, qui id tamquam ingenuum & laudabile decus sequitur, vt vulgata sententia tamquam pars christianorum (fuit certe superstitiosarum gentium) dogmatum eximia, omnino defendatur. Ita enim sub initium *partis primae* scribit: „Hos δαιμονιζομενους, a spiritu infernali ac diabolico vere „obsessos quidem fuisse, vt legitimus propriae rationis vsus im„pediretur, atque membra corporea pessimi *hospitis* nutum se„querentur, *communis est ecclesiae omnis Christianae fides*. Quam „absque vlla verborum inuidia ex euangelicis scriptis astruere „breuiter, & ab obiectionibus quibusdam speciosis vindicare, in „animum induxi.„ Haec ille Batauus scriptor; qui falso dicit,

(35) Interea recusa est haec commentatio; sed fateor, non fuisse, qui meam hanc disputationem refutarint; licet quaedam his aliisque suo iure non placuerint, caussa tamen vniuersa subuerti non potuit.

cit, *fidem* fuisse ecclesiae omnis Christianae communem; (romanae semper fuit; fateor, sed eius magisterium parum placuerit, adeo diabolorum negotio abuti solebant;) vt apparet ex iis, quae hic collegi. Vocabulum *fides*, huc, antequam res sciatur, quae credenda est non pertinet. *Fides* enim omnis ecclesiae christianae communis, debet niti certis & firmis documentis scripturae sacrae, vt aut ipsius dei, aut legatorum ipsius, vt sunt legati, sermo adsit, cuius vniuersum liquidum & clarum argumentum iam fide nostra firmiter tenendum est, licet aliunde ad illud rationem nullam inueniamus. Sed iam quidem adhuc deesse videntur non pauca, quibus ad *fidem* omni ecclesiae communem opus est. Id vt intelligatur clarius, ista momenta futurae refutationis ipse noto; 1) vt ostendatur mihi ratio, vnde intelligam, notionem δαιμονιϛ, δαιμονος inter Iudaeos & Graecos tempore Christi, non inuoluisse hoc, vt *anima mortui* daemon esse crederetur. Eos homines, qui dicunt, habet ille daemonem, non opinatos fuisse, *animam* mortui cuiusdam impedire & turbare animam viuentis rationalem. Ex IOSEPHO, ex Iudaeis, ex Graecis, etiam ex IVSTINO, Martyre vsque ad CHRYSOSTOMI aetatem, qui tamen fuit ipse incertus, collegi sat multa documenta, rem ita se habere. Iam interpretari non possum, quomodo hoc sit verum, non vero vulgaribus tum opinionibus tribuendum. Christiani iam solent malos spiritus, *qui numquam fuerunt anima hominis*, cogitare: sed talis notio tum temporis non fuit; ergo id, quod plerique christiani statuerunt, non est ex Euangeliis deriuatum, seu hermeneutice verum; si vero hermeneutice vera notio est illa, animam mortui esse & dici daemonem a Iudaeis & Graecis illius temporis, sequitur, hinc notionem deberi opinioni, non vero ipsi deo in scriptura alicubi affirmanti, ideoque non esse dogmaticam. 2) Rogo, vt indicetur mihi scripturae sacrae auctoritas certa, quae sermone dei aut prophetae, aut Christi id eloquatur: ea, quae

Iudaei illo tempore de diabolo, & malis angelis ſolebant opinari, eſſe omnia vera, & homines omnes omni tempore, niſi deum teſtem refugiant, debere affirmare & ſentire eadem omnia. 3) Vt docear, rogo, Deum aut Chriſtum *reuelaſſe* ipſum, (atque id neceſſarium fuiſſe ob conſilium dei) Euangeliſtis veritatem internam illorum euentuum, quibus ſolebant, omnes a deo longiſſime remoti, homines, ad corrumpendam & opprimendam bonam religionem, immiſcere daemones. 4) Vt excutiatur haec cauſſa: ſi numquam ſatis conſtat, deum vllibi in ſcriptura ipſum affirmaſſe, diabolum, aut ſpiritus malos reuera in homines viuentes καθ' ὑποςασιν ingreſſos fuiſſe, ſicut nec ſcimus, angelum quemdam bonum alicubi id feciſſe, vnde tandem omnes fere tum homines certi fuerint de hac atrocitate? Si vero id ex iudicio & comparatione hominum ipſorum tum ita credi coepit, cum fuerit horum hominum inſignis ſegnities & ſuperſtitioſe opinandi in tempore ἀγνοιας conſuetudo, quidni liceat hominibus aliis, eodem iure vti, & ſententiam ferre, de iſtis Euangeliorum locis?

Iam liceat VINCENTII *Lerinenſis* verba mea facere ex praefatione, licet ab eius inſtitutis non parum hic diſſentiam: *Scribant alii laute & accurate, qui ad hoc munus vel ingenii fiducia, vel officii ratione ducuntur. Me vero ſubleuandae recordationis, vel potius obliuionis, (diſcuſſionis) meae gratia Commonitorium paraſſe ſuffecerit, quod tamen paulatim recolendo, quae didici aut didicero, emendare & implere quotidie, domino praeſtante, conabor. Atqui hoc ipſum idcirco praemonui, vt ſi elapſum nobis in manus Sanctorum (doctiorumque) deuenerit, nihil in eo temere reprehendant, quod adhuc videant promiſſa emendatione limandum.*

